

Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal
ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X
December / Aralık 2021, 25 (3): 961- 982

Kur'an'da Ehl-i Kitab'ın Temel Bazı Yanılgıları

Some Basic Fallacies of the People of the Book in the Qur'ān

Yunus Akça

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü,
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni
*PhD., Ministry of Education, Elazığ Directorate of National Education, Religious Culture and
Ethics Teacher*
Elazığ, Türkiye
akcayunus@hotmail.com orcid.org/0000-0001-7969-433X

Article Information / Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 19 January / Ocak 2021

Accepted / Kabul Tarihi: 3 August / Ağustos 2021

Published / Yayın Tarihi: 15 December / Aralık 2021

Pub Date Season / Yayın Sezonu: December / Aralık

Volume / Cilt: 25 **Issue / Sayı:** 3 **Pages / Sayfa:** 961-982

Cite as / Atıf: Akça, Yunus. "Kur'an'da Ehl-i Kitab'ın Temel Bazı Yanılgıları [*Some Basic Fallacies of the People of the Book in the Qur'ān*]". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal* 25/3 (Aralık 2021): 961-982.
<https://doi.org/10.18505/cuid.864144>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright © Published by Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Sivas, 58140 Turkey. All rights reserved.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuid>

Some Basic Fallacies of the People of the Book in the Qur'an

Abstract: The phenomenon of fallacy is directly related to the nature of the person himself and the environment in which he lives. Knowing in which situations and how people are wrong will greatly prevent them from making Fallacies. For this reason, one of the most important aims of religions is to bring their followers to the happiness in this world and the hereafter, to determine the Fallacies that people may fall into beforehand and to reveal their reasons and solutions. The religions of Judaism, Christianity and Islam are basically divinely based religions based on oneness (*tawhīd*). However, Judaism and Christianity have been distorted for various reasons and have come out of the creed of oneness. One of the main reasons for their distancing from this primary source is that they make Fallacies on many issues, insist on this and do not take the necessary studies for a realistic solution. Because it is not possible to eliminate the fallacy without identifying the causes and finding solutions. The human being in communication and interaction with the beings around him establishes connections with them and makes decisions by reaching some conclusions. Disturbances in these connections, which are based on previous knowledge and experience, may cause fallacies in humans. Since the Tanakh and the Bible are sacred texts with distortion dimensions, the connections established with these sources may lead people to false beliefs on some issues instead of saving them from their Fallacies. The biggest mistake of the People of the Book, which is also the source of others, is that they see themselves not as servants of Allah but as their sons, adopted sons and especially friends. This situation led them to the distortions that they are exempt from certain orders and prohibitions and that they will be treated with privilege on the day of reckoning, or only they can enter the Paradise or they will stay in Hell for a limited number of days. Unfortunately, one of the reasons that lead them to think like this is the statements about themselves in the holy books they distorted. However, the Qur'an has clearly revealed that their belief that they will be punished for a short time in Hell is a mistake and the truth is not as they claim. One of the most important issues of the Christian faith is the belief in the Trinity, which is the subject of constant debate both in the Christian world and in the Islamic world. Christians' excessive love for Jesus led them to the mistake of seeing Jesus as a divine being sent to save people from original sin, by not assuming him a human being. These thoughts of theirs were rejected in many verses of the Qur'an and it is emphasized that Jesus is the servant and messenger of Allah. Another important mistake of the People of the Book is claiming that they were descended from Prophet Abraham and claiming the supremacy of lineage and therefore they did not accept the invitation of the Prophet Mohammed. In our study, we have discussed some basic distortions in the light of the Qur'an, such as thinking that they are the beloved servants of Allah, ascribing deity to other than Allah, saying that Allah is not generous and that Paradise belongs to them what the people of the Book have fallen into while distorting their religion. From this point of view, first of all, we tried to determine the factors that affect Jews and Christians to fall into distortion that is to make wrong decisions that may result in disaster both worldly and otherworldly. Next, we examined how these factors, which we determined, affect the decision-making process and voluntary behaviors of people. Finally, we tried to determine the distortions that the Qur'an deals with and the solutions it offers to eliminate these distortions in terms of the People of the Book. Although the Qur'an and *tafsīr* (exegesis of the Qur'an) sources constitute the main axis of our study, we also benefited from the sources of science such as psychology, sociology and morality. Unfortunately, it is seen that the People of the Book do not accept the distortion despite all the evidences, they still continue to feel superiority and choice both in terms of material and lineage, which leads them to distortions, and they act according to their old beliefs and behaviors. In addition, the fact that some Muslims in the past and today are led to these distortions is an indicator of how important the issue is.

Keywords: Tafsīr, People of the Book, Trinity, The Bible, Mistake.

Kur'an'da Ehl-i Kitab'ın Temel Bazı Yanılgıları

Öz: Yanılgı olgusu, insanın bizzat kendi doğası ve yaşadığı çevreyle doğrudan ilişkilidir. İnsanın hangi durumlarda ve nasıl yanıldığını bilmesi onun yanılgılara düşmesine büyük ölçüde engel olacaktır. Bu nedenle dinlerin en önemli amaçlarından biri müntesiplerini dünya ve âhîret mutluluğuna ulaştırmak, insanların içine düşebilecekleri yanılgıları önceden tespit ederek bunların sebeplerini ve çözüm yollarını ortaya koymaktır. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm dinleri temelde tevhid esasına dayalı ilâhi kaynaklı dinlerdir. Ancak Yahudilik ve Hıristiyanlık çeşitli sebeplerden dolayı tahrif edilmiş ve tevhid akidesinden çıkmıştır. Onların bu asli kaynaktan uzaklaşmalarının temel nedenlerinden biri birçok konuda yanılgı içine düşmeleri, bunda ısrarcı olmaları ve gerçekçi bir çözüm için gerekli çalışmalarda bulunmamalarıdır. Zira yanılgının sebepleri tespit edilmeden, çözüm yolları bulunmadan ortadan kaldırılması mümkün değildir. Çevresindeki varlıklarla iletişim ve etkileşim içinde olan insan bunlarla bağlantılar kurar ve birtakım sonuçlara ulaşarak kararlar verir. Önceden edinilen bilgi ve tecrübelerle dayanarak kurulan bu bağlantılarda oluşacak bozukluklar, insanda yanılgılara sebep olabilir. Tanah ve İncil tahrif boyutları olan kutsal metinler oldukları için bu kaynaklarla kurulan bağlantılar insanları yanılgılarından kurtarmak yerine bazı konularda yanlış inançlara sevk edebilmektedir. Ehl-i Kitab'ın en büyük ve diğerlerine de kaynaklık eden temel yanılgıları kendilerini Allah'ın kulları değil de oğulları, evlatlığı ve özellikle dostları olarak görmeleridir. Bu durum onları bazı emir ve yasaklardan muaf oldukları ve hesap gününde ayrıcalıklı muamele görecekları, cennete sadece kendilerinin girebileceği veya cehennemde sayılı günler kalacakları gibi yanılgılara götürmüştür. Ne yazık ki onları böyle düşünmeye sevk eden nedenlerin başında tahrif ettikleri kutsal kitaplardaki kendileriyle ilgili ifadeler gelmektedir. Hâl-buki Kur'ân, cehennemde az bir süre azap göreceklarıyla ilgili bu inançlarının bir yanılgı olduğunu, gerçeğin onların iddia ettikleri gibi olmadığını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Hıristiyan inancının en önemli meselelerinden birisi gerek Hıristiyan dünyasında gerekse İslâm âleminde sürekli tartışma konusu olan teslis inancıdır. Hıristiyanların Hz. İsa'ya olan aşırı sevgileri, onları Hz. İsa'yı bir insan olmaktan çıkarıp, insanları asli gûnahtan kurtarmak için gönderilen tanrısal bir varlık olarak görmeleri gibi bir yanılgıya sürüklemiştir. Onların bu düşünceleri Kur'ân'ın birçok âyetinde reddedilmiş ve Hz. İsa'nın Allah'ın kulu ve elçisi olduğu vurgulanmıştır. Ehl-i Kitab'ın diğer önemli bir yanılgısı da Hz. İbrahim soyundan geldiklerini ileri sürerek seçilmişlik ve soy üstünlüğünü ileri sürmeleri ve bu nedenle Hz. Peygamberin davetini kabul etmemeleridir. Çalışmamızda Ehl-i Kitab'ın dinlerini tahrif ederken içine düştikleri; Allah'ın sevgili kulları olduklarını düşünme, Allah'tan başkasına ilahlık atfetme, Allah'ın cömert olmadığını ve cennetin kendilerine ait olduğunu söyleme gibi bazı temel yanılgıları Kur'ân ışığında ele aldık. Bu noktadan hareketle öncelikle Yahudi ve Hıristiyanların gerek dünya gerekse uhrevî felaketleriyle sonuçlanabilecek yanlış kararlar almasına yani yanılgıya düşmesine etki eden faktörlerin neler olduğunu belirlemeye çalıştık. Devamında belirlediğimiz bu faktörlerin insanın karar alma sürecinde ve iradi davranışlarını nasıl etkilediğini inceledik. Son olarak da Ehl-i Kitab açısından Kur'ân'ın ele aldığı yanılgıları ve bu yanılgıları ortadan kaldırmak için sunduğu çözüm yollarını tespit etmeye çalıştık. Çalışmamızın ana eksenini Kur'ân ve tefsir kaynakları oluştursa da psikoloji, sosyoloji ve ahlak gibi bilim dallarına ait kaynaklardan da faydalandık. Ne yazık ki Ehl-i Kitab'ın bütün delillere rağmen tahrifatı kabul etmedikleri, onları yanılgılara sürükleyen gerek maddi gerekse nesep yönüyle üstünlük ve seçilmişlik duygusunun hâlâ devam ettiği, eski inanç ve davranışları üzere hareket ettikleri görülmektedir. Ayrıca geçmişte ve günümüzde bazı Müslümanların da bu yanılgılara sürüklenmesi konunun ne denli önemli olduğunun bir göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Ehl-i Kitab, Teslis, Kitab-ı Mukaddes, Yanılgı.

Giriş

Yanılgı; “doğru gibi görünüp gerçekte yanlış olan bir sonuca yol açan mantık yürütmedir. Yanlış yürütülen bir mantıkla da doğru bir sonuca ulaşma imkânı yoktur.”¹ Aynı zamanda yanılgı, “yanlış davranış, yanlış doğru, doğruyu yanlış sanmak ve hata”² gibi anlamlara da gelir. Yanılgılar, çevremizle iletişim kurma sonucunda elde edilen bilgilerin yanlış ve hatalı olmasından veya bunların yanlış yorumlanmasından kaynaklanabilir. Özellikle dini hususlarda Kur'an ve sünnet dışındaki kaynaklardan elde edilecek bilgiler bizleri telafisi olmayan yanılgılara götürebilir.

İnsanın psikolojik zaafı, tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmayan zaafı olduğu için kontrol altında tutulmaları gerekir. Zira bunlar karar alma sürecinde etkilidir ve yanılgılara sebep olabilmektedir. Bu zaafardan biri olan ölümsüzlük arzusu insanı dünyaya bağlayarak âhiretin unutulmasına neden olur. Özellikle Yahudilerin dünyada ebedi kalma ve ölümsüzlük arzuları onları telafi edilmeyecek yanılgılara götürmüştür. Nitekim şu ayette bu hakikate şöyle işaret edilmektedir: “*Yemin olsun ki, sen onları yaşamaya karşı insanların en düşkününü bulursun. Putperestlerden her biri de arzular ki, bin sene yaşasın. Oysa yaşatılması onu azaptan uzaklaştırmaz. Allah onların yapmakta olduklarını eksiksiz görür.*”³ Ayette de ifade edildiği gibi müşrikler, âhirete inanmadıkları için dünyaya aşırı derecede düşkünlükler ve ölümsüzlüğü isterler. Ancak Yahudilerin âhirete inanmalarına rağmen dünyaya olan bağlılıkları ve ölümsüzlük hususundaki arzuları diğer insanlardan ve müşriklerden daha fazla olduğu için kınandıklarını görmekteyiz.⁴

Mal ve evlat sevgisi de önemli bir psikolojik zaaf olup yanılgıya neden olabilmektedir. Nitekim Kârun elde ettiği mal ve evlat servetini kendisinden bilerek yanılgıya düşmüştür.⁵ İnsanı yanılgıya götüren diğer psikolojik zaaf ise cimriliktir. Yahudiler kendileri cimri oldukları halde cimriliklerini Allah'a izafe ederek yanılgı içine girmişlerdir.⁶

İnsan zaafı gereği bazen kendisine verilen nimetlerin kadrini bilmemekte ve nankörlük edebilmektedir. Hâlbuki bu nimetlere karşılık insandan istenen Allah'ı anması, O'na şükretmesi, nankörlük etmemesidir.⁷ Özellikle Yahudi ve Hıristiyanların kendilerine verilen bunca nimete karşılık nankörlük ettikleri birçok âyette anlatılmaktadır.⁸ İnsanın sahip olduğu en güzel psikolojik özelliklerinden biri olan sevgi, dengeli bir şekilde tutulmadığı takdirde kişiyi helake sürükleyebilmekte ve yanlış davranışlara götürebilmektedir. Nitekim Yahudi ve Hıristiyanların peygamberlerine olan aşırı sevgileri onları “*Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız*”⁹ diyecek kadar derin bir yanılgıya sevk etmiştir.

İnsanı yanılgıya götüren sadece sahip olduğu psikolojik zaafı değildir. Yaşadığı toplumun içinde bulunduğu durum da onu bu yola sürükleyebilmektedir. “Belirli davranışsal norm ve değerleri benimseyip aşıl原因an, gerçek ya da hayali bir geçmişle süreklilik gösteren ve genellikle yaygın biçimde benimsenen ritüeller ya da başka sembolik davranış biçimleriyle ilişkili toplumsal pratikler kümesi”¹⁰ olan gelenek, insanları yanılgılara sevk eden en önemli sosyolojik sebeplerden biridir.

¹ Rasim Bakırcıoğlu, “Yanılgı”, *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2012), 1431.

² İsmail Parlatır v.dğr., “Yanılgı”, *Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1988), 2/2383.

³ *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, trc. Hayrettin Karaman v.dğr. (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2016), el-Bakara 2/96.

⁴ Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *et-Tefsîrül-kebir* (Beyrut: Dâru İhyâ'it-Türâsî'l-Arabi, 1998), 3/609.

⁵ el-Kasas 28/78.

⁶ el-Mâide 3/64.

⁷ el-Bakara 2/152.

⁸ el-Bakara 2/61-65; Âl-i İmrân 3/181; el-Mâide 5/64.

⁹ el-Mâide 5/18.

¹⁰ Gordon Marshall, “Gelenek”, *Sosyoloji Sözlüğü* (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999), 258.

Toplumlar, sahip oldukları normları bireylere benimseterek, onların düşünce, inanç ve davranışlarını yönlendirmek ister. Bu nedenle yeni değerler ortaya koyarak, eski yerleşik değerleri tartışmaya açmak, onları eleştirmek veya reddetmek kolay değildir. Hak dinin çağırısı ile karşılaşan toplumlarda ataların yolunu izleme ve geleneğe uyma gibi mazeretler, vahyi reddetmek için öne sürülen en büyük sebeplerden biri olarak görünmektedir.¹¹ Yahudi ve Hıristiyanların, İslâm'a karşı çıkmalarının altında yatan sebeplerden biri de sahip oldukları geleneksel yapıyı muhafaza etme gayretleridir.

İnsanların, sorgulama yapmadan toplum önderlerine güvenmesi ve itaat etmesi de büyük yanlışlara sebep olabilmektedir. Nitekim âyetlerde insanların mahşer yerine önderleri ile birlikte çağrılacakları ve birbirlerine uyma hususunda tartışacakları anlatılmaktadır.¹² Yahudi ve Hıristiyanların din adamlarına uymaları hatta onların sözlerini vahiy gibi telakki etmeleri âhirette geri dönülmez yanlışta içinde olduklarının bir göstergesidir. Ne yazık ki Müslümanlar arasında da önderlere körü körüne itaat etme gibi durumlara rastlanılmaktadır.

Sosyal, siyasal ve ekonomik sebepler de insanı yanlışlara yönlendirebilmektedir. Nitekim el-Hâris b. Osman, Hz. Peygambere gelerek şöyle demiştir: "Bizler senin söylediklerinin hak olduğuna biliyoruz, fakat sana iman etmemizi engelleyen husus, Arapların bizleri bu top-raklarımızdan (Mekke'den) çıkartacaklarından korkmamızdır. Bizim ise onlara gücümüz yetmez."¹³ Yahudi ve Hıristiyan âlimleri de sahip oldukları güçlerin ellerinden çıkmaması için halkı, Allah'ın kitabıyla yanıltmaya çalışırken aslında kendilerini yanıltmışlardır.¹⁴

İnsanları yanlışta yönelten "ölümsüzlük arzusu, mal ve evlat sevgisi, hırs, bencilik, cimrilik, nankörlük, kendini beğenme, hevâ, kibir, kıskançlık, sevgide aşırı gitme" gibi psikolojik sebepler ve "geleneklere uyma, ataların ve kötü önderlerin peşinden gitme, sosyal, siyasal ve ekonomik çıkarlar" gibi sosyal sebepler¹⁵ çalışmamızın ana konusunu teşkil etmediğinden ve makalenin hacmini arttıracığından dolayı geniş çapta bir açıklama yapılmamıştır.

İrade sahibi kılınan insan seçme özgürlüğüne sahip olduğu gibi seçimlerinin hesabını verme sorumluluğuna da sahiptir. İnsan çeşitli sebeplerle yanlışlara düşüp gerek itikâdî gerekse amelî hususlarda günaha girebilir. Hadis rivayetlerinde bu duruma düşenlerin yani çok günah işleyenlerin en hayırlısının çokça tövbe edenler olduğu da bildirilmektedir.¹⁶

"Ey kullarım! Benim koruduğum hâric hepiniz günah işleyebilirsiniz. Benden mağfîret dileyiniz sizi bağışlayayım. Sizden kim bağışlamaya gücümün yettiğini bilir, kudretimle benden mağfîret dilerse o kimseyi bağışlarım. Hidâyete erdirdiğim kimseler hâric, hepiniz dalâlettesiniz. Onun için benden hidâyet dileyiniz, sizi hidâyete erdireyim."¹⁷

İnsanın aklıyla her şeyi çözebilmesi mümkün değildir. O, kendisini aklın yanlışlarından kurtaracak tahrif edilmemiş bir vahye muhtaçtır. Peygamberler vasıtasıyla insanlara ulaştırılan bu vahiyler akla bir rehber ve insanları yanlışlardan koruyan en sağlam ilahi kaynaklardır. Çalışmamızın temel amacı Ehl-i Kitab'ın içine düştüğü yanlışların sebeplerini ve

¹¹ İbrahim Yıldız, "Kur'an-ı Kerim'de Atalar Geleneği ve İnanca Etkisi", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/26 (Aralık 2015), 180-181.

¹² el-İsrâ 17/71; Sebe 34/31.

¹³ Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi'u li-ahkâmi'l-Kur'an*, thk. İbrahim Atfeş (Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Misriyye), 13/300.

¹⁴ Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîri'l-me'sûr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts), 1/202; J. M. Gaudeul- R. Caspar, "Kitâb-ı Mukaddesin Tahrifi Konusuna Klasik İslâmî Kaynakların Yaklaşımı", trc. Ali Erbaş, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 5/ 7 (Haziran 2003), 157; el-Bakara 2/79.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. İbrahim Yıldız, *Kur'an'a Göre İnsanların Yanlışları* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 88-169.

¹⁶ Ebü Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni, *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuad Abdu'l-Bâkî (b.y.: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, ts.), "Zühd", 30.

¹⁷ İbn Mâce, "Zühd", 30.

çözüm yollarını âyetler ve sahih hadisler doğrultusunda incelemektir. Çünkü Kur'an ve Hz. Peygamberin sahih olan sünneti en doğru yola götüren kaynaklardır,¹⁸

Kur'an'da, insanları yanılgılara götüren bütün davranışları ve çözüm yollarını incelemek makalemizin sınırlarını fazlasıyla aşacağı için çalışmamızı Ehl-i Kitab'ın bazı temel yanılgılarıyla sınırlı tuttuk. Konuyla ilgili İbrahim Yıldız'ın, *Kur'an'a Göre İnsanların Yanılgıları* isimli doktora çalışması;¹⁹ Abdurrahman Kasapoğlu'nun, *Kur'an'da Kişilik Psikolojisi*;²⁰ Muhammed Fatih Kesler'in, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Doğru Düşüncenin Engelleri*;²¹ Harun Savut'un, *Kur'an'a Göre Üstünlük Duygusunun Düşünce ve Davranışlara Etkileri*²² gibi bazı akademik çalışmalar yapılmıştır.

Başlangıçta bir hidâyet olarak gönderilen Tevrat ve İncil²³ daha sonraları Kur'an'da ifade edildiği gibi "Ehl-i Kitab" tarafından tebdil,²⁴ kitmân,²⁵ lebs,²⁶ leyy²⁷ ve nisyân²⁸ gibi tahrifin farklı şekilleriyle bozulmaya çalışılmıştır. Tahrife uğrayan, bozulan bir kitabın insanları doğru yola götürmesi, yanılgılardan kurtarması ise zor görünmektedir.

1. Ehl-i Kitab'ın Allah ve O'nun katındaki konumları Hakkındaki Yanılgıları

1.1. Allah Katında Sevgili Kulları Olduklarını Düşünme Yanılgıları

Allah (cc), İsrail oğullarına verdiği kitap, peygamberlik ve hüküm nimetleriyle onları zamanlarının en üstün topluluğu haline²⁹ getirmiş ve onlar bu güçleri sayesinde en parlak dönemlerini yaşamışlar, dünya nimetlerinden diledikleri şekilde istifade etmişlerdir.³⁰ Nitekim İbn Abbas (ö. 68/687-88), Allah'ın İsrailoğullarına olan cömertliğini, sevgisini ve değerini kendi zamanlarında hiçbir topluluğa vermediğini söylemektedir.³¹ Ancak onlar, Allah'tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, anne babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz³² gibi sözleri yerine getirmekle ve kendilerine verilen nimetlere sıkı sarılmakla sağladıkları üstünlükleri unutmuşlar, kendilerini Allah'ın oğulları ve sevgili kulları olarak nitelendirip üstünlüklerini buna nispet etmişlerdir. Hâlbuki bu nimetlerin devamlılığı kendilerinin zannettiği gibi Allah'a olan yakınlıklarına değil, verdikleri sözleri tutup tutmamalarına bağlı olduğunu unutmuşlar ve sözlerinden dönmüşlerdir.³³

Sadece Kur'an'da değil, Yahudilerin kendi kitaplarında dahi Allah'a söz verdikleri ve sözlerini tutmadıkları takdirde cezalandırılacakları bildirilmiştir; "Put yapmayacaksınız. Oyma put ya da taş sütun dikmeyeceksiniz. Tapmak için ülkenize putları simgeleyen oyma taşlar koymayacaksınız...", "Kurallarına göre yaşar, buyruklarımı dikkatle yerine getirirse-

¹⁸ el-İsrâ 17/9; el-Hadîd 57/9; el-İsrâ 17/82; Yûnus 10/37; el-Hicr 15/9; Âl-i İmrân 3/103.

¹⁹ Yıldız, "Kur'an-ı Kerim'de Atalar Geleneği ve İnanca Etkisi", 175-215.

²⁰ Abdurrahman Kasapoğlu, *Kur'an'da Kişilik Psikolojisi* (İstanbul: İzci Yayınları, 1997).

²¹ Muhammed Fatih Kesler, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Doğru Düşüncenin Engelleri* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2015).

²² Harun Savut, "Kur'an'a Göre Üstünlük Duygusunun Düşünce ve Davranışlara Etkileri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2015), 221-248.

²³ Âl-i İmrân 3/3.

²⁴ Bkz. el-Bakara, 2/59; el-A'râf, 7/162.

²⁵ Bkz. el-Bakara, 2/42, 140, 146; Âl-i İmrân, 3/71, 187.

²⁶ Bkz. el-Bakara, 2/42; Âl-i İmrân, 3/71.

²⁷ Bkz. Âl-i İmrân, 3/78; en-Nisâ, 4/46.

²⁸ Bkz. el-Mâide, 5/13-14.

²⁹ el-Câsiye 45/16; bk. ed-Duhân 44/32.

³⁰ İsmâil Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-beyân* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2010), 8/443; Hayretin Karaman v.dğr., *Kur'an Yolu Tefsiri* (Ankara: DİB Yayınları, ts.), 4/695-696.

³¹ Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ' el-Begavî, *Me'âlimü't-tenzil fi tefsiri'l-Kur'an* (Beyrut: Daru İhyai't-Turâsi'l-Arabi, 1999), 4/186; Muhammed b. İbrâhîm el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vil fi Me'âni't-tenzil* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 4/123.

³² el-Bakara 2/83.

³³ el-Bakara 2/40, 83.

niz, yağmurları zamanında yağdıracam...", "Ülkenize barış sağlayacağım. Korku içinde yatmayacaksınız... Sizinle yaptığım antlaşmayı sürdürüleceğim." Ancak sözler yerine getirilmediğinde cezalandırılacakları da "Ama beni dinlemez, bütün bu buyrukları yerine getirmezseniz, cezalandırılacaksınız... antlaşmamı bozarsanız, sizi şöyle cezalandıracağım..."³⁴

Ehl-i Kitap sahip oldukları nimetlerin kendilerinde bulunan üstünlüklerden dolayı verildiği düşüncesiyle³⁵ "Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız"³⁶ diyerek Allah'a olan yakınlıklarını ve sevgilerini, babaların evlatlarına olan yakınlıkları ve sevgileri gibi görerek yanılığa düşmüşlerdir.³⁷ Yahudiler, Hz. Üzeyir'in; Hıristiyanlar da Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia etmiştir. Aslında onlar, Allah'ın peygamberlerinin evlatlarıyız sözünüyle, Allah'ın oğulları sayılıyoruz demek istemişlerdir. Yoksa onlar doğrudan Üzeyir ve Mesih hakkında iddia edildiği gibi Allah'ın oğulları olduklarını söylememişlerdir. Râzî'ye (ö. 606/1210) göre onların böyle düşünme sebeplerinden biri kendilerine yapılan yardım ve inayetin diğer insanlara yapılandan kat kat fazla olmasıdır.³⁸ İbn Abbas'tan nakledilen bir rivayete göre âyetin nüzul sebebi şöyledir; Hz. Peygamber, Yahudilerden bir topluluğu İslâm'a davet etmiş, kabul etmedikleri takdirde Allah (cc) tarafından cezalandırılacaklarını söylemiştir. Bunun üzerine Yahudiler "Bizi ne diye korkutuyorsun? Ey Muhammed! Şüphesiz biz Allah'ın çocukları ve sevgilileriyiz." diyerek Hıristiyanların söyledikleri gibi sözler söylemişlerdir.³⁹ Muhtemelen onların kendilerini bu şekilde görmeleri ne yaparlarsa yapsınlar ceza görmeyecekleri gibi bir yanılığa sürüklemiştir.

Ehl-i kitabın, gerçekte Allah'ın sevgili kulları ve oğulları olmadığı, yanılığın içinde oldukları "Yahudiler ve Hıristiyanlar «Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz» dediler. De ki: Öyleyse günahlarınızdan dolayı size niçin azap ediyor? Doğrusu siz de O'nun yarattığı insanlardansınız. O, dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder..."⁴⁰ buyrulmuş ve bildirilmiştir. Eğer onların bu iddiaları doğru ise şu sorulara akıl ve mantık çerçevesinde cevap vermeleri gerekir. Sizlere niçin dünyada öldürülmek, esir alınmak, hayvana çevrilmek⁴¹ gibi aşağılayıcı durumlarla azap edilmiştir? Sizler işlediğiniz günahlar sebebiyle cehennem azabında sayılı günler⁴² süresince azap edileceğini niçin kabul etmektesiniz?⁴³ Hiçbir baba çocuğunu başka varlığın şekline dönüştürür mü? Hiçbir baba çocuğunu ateşe atarak cezalandırır mı?⁴⁴ Ancak onlar çocukların statü ve haysiyet açısından baba gibi olduklarını, babanın bazen çocuklarına kızdığını, öfkelenildiğini bazen de ondan memnun kaldığını söyleyerek pek de tutarlı olmayan bir cevapla çıkış yolu bulmaya çalışmışlardır.⁴⁵ Yahudiler cehennemde çekecekleri kırk günlük cezalarını bir nevi Allah'ın kızgınlığı gibi görmüşler ve bu ceza ile kendilerinin temizlenip cennete gireceklerini, Allah (cc) tarafından kendilerine verilmiş bir söz olarak kabul etmişlerdir.⁴⁶ Bu düşüncelerin temelinde kendilerini Allah'ın sevgili kulları ve oğulları oldukları inancının yatmakta olduğunu görmekteyiz.

³⁴ *Kitab-ı Mukaddes* (Erişim 5 Temmuz 2020), Levililer 26/14-18.

³⁵ Yıldız, *Kur'an'a Göre İnsanların Yanılığları*, 281.

³⁶ el-Mâide 5/18.

³⁷ Abdullah b. Ebi Zemnîn el-Mâlikî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm* (Kahire: El-Furûku'l-Hadîs, 2002), 2/18.

³⁸ Râzî, *et-Tefsîrû'l-kebir*, 11/328.

³⁹ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekkâ v.dğr. (Kahire: Turâsu'l-İslâm, 1955), 1/563; Kurtubî, *el-Câmi*, 6/120.

⁴⁰ el-Mâide 5/18.

⁴¹ el-Bakara 2/65; bk. el-Mâide 5/60.

⁴² el-Bakara 2/80.

⁴³ Muhammed b. Muhammed Mustafa Ebü's-Suûd, *İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâya'l-Kitâbi'l-Kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, ts), 3/21.

⁴⁴ Ebü'l-Berekât Hâfîzüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî, *Medârikü't-tenzil ve Hakâiku't-te'vîl* (Beyrut: Dâru'l-Kalemü't-Tayyib, 1998), 1/437.

⁴⁵ Ebü'l-Leys İmâmü'l-hüdâ Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkindî, *Tefsîru Ebi'l-Leys es-Semerkindî* (b.y., ts.), 1/379.

⁴⁶ Ebü İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nisâbü'rî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an Tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru İhyâ et-Türâsi'l-Arabi, 2002), 4/40.

Başka bir âyette de onların bu sözlerinin gerçeği yansıtmadığı şöyle anlatılmıştır; "Yahudiler, "Üzeyir Allah'ın oğludur." dediler. Hıristiyanlar ise, "İsa Mesih Allah'ın oğludur." dediler. Bu onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş kimselerin söylediklerine benziyor. Allah onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar."⁴⁷ İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre bu âyetin nüzul sebebi bir grup Yahudi'nin Hz. Peygambere gelerek "Sen, kiblemizi terk ettiğin ve Üzeyir'in Allah'ın oğlu olduğunu kabul etmediğin sürece, sana nasıl uyarız?"⁴⁸ demeleridir. Yazır'a (ö. 1942) göre Hıristiyanların İsa'yı Allah'ın oğlu olarak görmelerinin sebebi, Yahudilerin *Üzeyir Allah'ın oğludur* sözünü söylemeleridir. Bu âyet nâzil olduğunda Yahudilerin bunu inkâr etmemeleri ise kabullendiklerinin bir göstergesidir. Ancak ilk zamanlarda yaygın olan bu ifade daha sonraki zamanlarda çeşitli sebeplerle kesintiye uğramıştır.⁴⁹ Yahudiler, Kur'an'daki bu ifadenin kendilerine ait olmadığını ileri sürerler. Esasen İslâmî kaynaklarda bunun bütün Yahudiler tarafından benimsenmediği, içlerinden sadece bir kişi veya grup tarafından söylendiği belirtilmektedir.⁵⁰

İlk nesil Hıristiyanlar *oğul* kelimesini hakiki manada değil, mecâzi anlamda yani Allah katında şerefli ve sevgili olduklarını ifade etmek için kullanmışlardır. Daha sonraları *Allah'ın oğlu* sözünün kapsamını genişleterek, Allah'ı ve Ruh'u'l-Kudüs'ü içine alan *Baba, oğul ve Ruh'u'l-Kudüs'ten* müteşekkil bu üç varlığı ilâhlıkta birleştirmişlerdir.⁵¹ Allah'a çocuk isnadında bulunmanın ne derece büyük bir günah olduğu "Onlar, "Rahmân bir çocuk edindi." dediler. Andolsun, siz çok çirkin bir şey ortaya attınız. Rahman'a çocuk isnat etmelerinden dolayı ne-redeyse gökler parçalanacak, yer yarılacak, dağlar yıkılıp çökecektir. Hâlbuki Rahmân'a bir çocuk edinmek yakışmaz."⁵² ifadeleriyle anlatılmıştır. Rahmân'a çocuk isnad edenlerin kapsamına Yahudilerin, Hıristiyanların ve bu sözü söyleyen Arapların girdiği söylenmekle birlikte, sadece Arapların âyetin muhatabı olduğu da ifade edilmiştir.⁵³ Beydâvî (ö. 685/1286), söylenen bu kelimenin korkunçluğuna dikkat çekerek maddî bir şekilde tasavvur edildiğinde, büyük cisimlerin dahi buna tahammül edemeyeceğini söyler. Zira bu cisimler şirkten çekinirler ve Allah'ın azametinden dolayı yok olup gitmekten korkarlar. Ehl-i Kitab-ı helak olmaktan kurtaran şey Allah'a olan yakınlıkları değil, Allah'ın kullarına olan merhametidir.⁵⁴

Ehl-i Kitab'ın söylemiş olduğu bu sözlerin asılsız ve yanılgı olduğu anlatıldıktan sonra onlardan samimiyetlerini ispat etmek için başka bir âyette ölümü temenni etmeleri istenmiştir; "Ey Yahudi akidesini benimseyenler! Bütün insanlar değil de, yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunu iddia ediyorsanız, (bunda da) samimi iseniz haydi ölümü isteyin!"⁵⁵ Ancak onlar "önceden yaptıklarından dolayı..."⁵⁶ inkârları, isyanları ve ayetlerde yaptıkları tahrifat

⁴⁷ et-Tevbe 9/30.

⁴⁸ Râzî, *Tefsîru'l-kebir*, 16/28; Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (el-Cevzî), *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdurrezzâk el-Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabiyye, 2000), 2/251

⁴⁹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2016), 4/477; Râzî, *Tefsîru'l-kebir*, 16/28.

⁵⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 14/201-205; Kurtubî, *el-Câmiu'l-ahkâm*, 8/116-117; Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-akli's-Selîm*, 4/59.

⁵¹ Vehbe Mustafa Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-münîr* (Beyrut: Dâru'l-Fikru'l-Muâsır, 2007), 10/182.

⁵² Meryem 19/88, bk. el-Kehf 18/4-5.

⁵³ Râzî, *Tefsîru'l-kebir*, 21/566; Kurtubî, *el-Câmi*, 11/155.

⁵⁴ Nâsirüddîn Ebû Saîd Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*, thk. Muhammed Abdurrahman (Beyrut: Dâru'l-İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1997), 4/20; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, 5/43.

⁵⁵ el-Cum'a 62/6.

⁵⁶ el-Cum'a 62/7.

sebebiyle asla ölümü isteyemezler.⁵⁷ Hz. Peygamber'den, onların ölümü istemeleri durumunda yeryüzünde ölmedik hiçbir Yahudi'nin kalmayacağı şeklinde bir söz rivayet edilmiştir.⁵⁸

Yahudilerin kendilerini bu kadar üstün ve dokunulmaz görmelerinin önemli nedenlerinden biri de muhtemelen Tevrat'ta yer alan şu ifadelerdir; "Halklar sana kulluk etsin, uluslar boyun eğsin. Kardeşlerine egemen ol, kardeşlerin sana boyun eğsin."⁵⁹ "Yabancılar senin surlarını onaracak, kralları sana hizmet edecek... Sana kulluk etmeyen ulus ya da krallık yok olacak, Evet, o uluslar tam bir yıkıma uğrayacak. Seni ezenlerin çocukları gelip önünde eğilecekler..."⁶⁰ İncil'de bulunan şu ifadeler de Hıristiyanların düşüncelerinin temelini oluşturmuştur; "Bakın, Baba bizi o kadar çok seviyor ki, bize Tanrı'nın çocukları deniyor! Gerçekten de öyleyiz. Dünya, Baba'yı tanımadığı için bizi de tanımıyor. Sevgili kardeşlerim, daha şimdiden Tanrı'nın çocuklarıyız..."⁶¹

Ehl-i Kitab'ın kendilerini Allah'ın sevgili kulları ve oğulları gibi görme yanılgısı onları öncelikle üstünlük ve ayrıcalıklı olma algısına itmiştir. Bunun sonucunda Allah'ın emir ve yasakları hususunda duyarsızlaşmışlar, cezaya çarptırılmayacaklarını yada az bir ceza ile karşılaşacaklarını düşünerek günah işlemeye başlamışlardır. Onların bu sözlerinin gerçeği yansıtmadığı âyetlerle ortaya konularak bundan vazgeçmeleri istenmiştir. Ancak Ehl-i Kitab'ın tarihine baktığımızda bütün uyarılara rağmen yanılıklarının bir saplantı haline geldiği ve hâlâ devam ettiği görülmektedir. Ne yazık ki bazı Müslümanlar sadece iman etmekle, bazılarını da dinin bir kısım emir ve yasaklarına uyararak sorumluluklarının bittiğini düşünmektedir. Allah'ı razı ettiklerini bu nedenle de cenneti hak ettiklerini düşünen bu Müslümanların, "... *O aldatıcı (şeytan) Allah hakkında sizi aldatmasın.*"⁶² âyetini ciddi bir şekilde tefekkür etmeleri gerekmez mi?

İslamda da bazı ayetlerden hareketle bir yönüyle seçilmişlik söyleminin olduğu iddia edilmektedir. Ancak İslamda'ki seçilmişlik anlayışı, Yahudi ve Hıristiyanlıktaki seçilmişlik doktrininden tamamen farklıdır. Nitekim şu âyet bunu açıkça göstermektedir: "*Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten meneder ve Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da inansaydı, elbet bu, kendileri için çok iyi olurdu.*"⁶³ Buna göre hayırlı ümmet olmak belli bir nesepten gelmeyi veya geçmişte kazanılmış dini veya dünyevi bir statüyü esas almak değildir. Bilakis tümüyle iman ve iyi amel esasları üzerine inşa edilmiş dini ve ahlaki bir ölçüye göre hareket etmektir. Bizzat Kur'an'ın reddettiği Yahudilik ve Hıristiyanlıktaki seçilmişlik doktrininin İslâm ümmetine uygulanması ve hoş görülmesi doğru gözükmemektedir.⁶⁴ Bu nedenle âyete dayanarak Ehl-i Kitab'ın sahip olduğu bu seçilmişlik anlayışındaki yanılgıya Müslümanların düşmemesi son derece önemlidir.

1.2. Hıristiyanların Allah'tan Başkasına İlahlık Atfetmedeki Yanılıkları

Hıristiyan inancının, Hz. İsa'nın peygamberliğinden 1. İznik konsiline (M.S. 325) kadar olan dönem ve İznik konsilinden günümüze kadar olan dönem olmak üzere başlıca iki aşama geçirdiğini söyleyebiliriz. İlk dönemde tevhid akidesi korunmuş, ancak Hz. İsa'nın göğe yük-

⁵⁷ Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-münîr*, 28/190-191; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989), 9/433.

⁵⁸ Kurtubî, *el-Câmi*, 18/96.

⁵⁹ Tekvin 27/29.

⁶⁰ Yeşaya 60/10-14.

⁶¹ I. Yuhanna 3/1-2; bk. Matta 5/9; Efesliler 1/3-6; Romalılar 8/14.

⁶² el-Lokmân 31/33

⁶³ Âl-i İmrân 3/110.

⁶⁴ Salime Leyla Gürkan, "Kur'an'a Göre Seçilmişlik Kavramı ve İsrailoğulları'nın Seçilmişliği Meselesi", *İslâm Araştırmaları Dergisi* /13 (2005), 53-60.

970 | Yunus Akça. Kur'an'da Ehl-i Kitab'ın Temel Bazı Yanılgıları

selmesinden kısa bir süre sonra bazı fırkalarda tevhid inancı terk edilmeye başlanmıştır. Tevhid inancını kaybetmeyen Ebionitler, Paul de Somsate ve Arius gibi gruplar zaman içinde varlıklarını koruyamayarak tarih sahnesinden silinmişlerdir.⁶⁵

Zamanla tevhid inancını kaybeden Hıristiyanlar, Allah'ın Mesih İsa⁶⁶ olduğunu söyleyerek yanılgıya düşmüşlerdir. Zira onlara göre İsa, yaratmakta, diriltmekte ve öldürmektedir.⁶⁷ Onlar, baba ve Ruhu'l-Kudüs'ün İsa'da tek vücut olduğunu düşündüklerinden dolayı üçünün birleşimi anlamına gelen Mesih⁶⁸ kavramını kullanmışlardır.⁶⁹ Hıristiyanlara göre İsa, Baba ile aynı cevherden olduğu için O'na tapmak, Allah'a tapmak anlamına gelir ve İsa Mesih insan şeklinde görülen bir ilahdır.⁷⁰ Onların bu iftiralarına karşılık Allah (cc) "*Şâyet Allah, Meryemoğlu Mesih'i, onun anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, Allah'a karşı kim ne yapabilir?...*"⁷¹ sorusunu sormaktadır. Eğer İsa, Allah ise gerek kendi başına gerekse başta annesi olmak üzere sevdiklerinin başına gelebilecekleri önlemesi gerekir. Hâlbuki Allah (cc), O'nun ve annesinin canını aldığı halde onlar buna engel olamamıştır.⁷²

Hıristiyanlardan başka bir grup da Allah'ın üç ilahtan biri⁷³ olduğunu söyleyerek Tanrılık hususunda Allah'ı, İsa'yı ve Meryem'i müşterek görmüşlerdir. Yani onlardan her biri ilahdır.⁷⁴ Nitekim "*Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara Allah'ı bırakarak beni ve anamı iki ilah edinmiş dedin?..*"⁷⁵ âyeti onların bu görüşte olduklarının bir göstergesidir. Aslında Hıristiyanlar teslis ile *Allah üçtür* demeyip *İlah üçtür* demektedirler ve Allah'ı bu üçün üçüncüsü saymaktadırlar. Yani üç ilahın üçünü de saymadıkça *Allah* demiş olmazlar.⁷⁶

Hıristiyanların en büyük yanılgısı Hz. İsa'yı bir insan olmaktan çıkarıp, insanları asli günahattan kurtarmak için gönderilen tanrısal bir varlık olarak görmeleri ve "... *İsâ Mesih, Allah'ın oğludur.*"⁷⁷ sözünü söyleyerek O'nu ilahlaştırmalarıdır.⁷⁸ Onlar böyle yaparak Allah (cc) yerine Hz. İsa'yı merkeze alan bir inanç doktrini ortaya koymuşlardır. Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelmesi, anadan doğma körleri iyileştirmesi ve beşikte konuşması onları bu düşünceye sevk etmiştir.⁷⁹

Hıristiyanları böyle düşünmeye sevk eden şeylerin başında muhtemelen İncillerde yer alan şu ifadelerin olduğunu görmekteyiz; "Göklerden gelen bir ses, "Sevgili Oğlum budur, O'ndan hoşnudum" dedi."⁸⁰ "Baba'nın bağrında bulunan ve Tanrı olan biricik Oğul O'nu tanıttı."⁸¹ "Çünkü Tanrı dünyayı o kadar çok sevdi ki, biricik Oğluna verdi."⁸² "Kötü ruhlar O'nu görünce ayaklarına kapanıyor, Sen Tanrı'nın Oğlu'sun! diye bağırıyorlardı."⁸³ "Sen, yaşayan

⁶⁵ Abdülvehâdî Vâfi, "Hıristiyan İnanıcının Teslise Dönüşmesi ve Teslisin Kaynakları", trc. Hidayet Işık, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (1996), 383-388.

⁶⁶ el-Mâide 5/17.

⁶⁷ Neseî, *Medârikü't-tenzîl*, 1/436.

⁶⁸ Mesih sözcüğü; Aramice "Meşiha", İbranice "Maşiah", Arapça'da "Meseha", Asur dilinde "Maşahu", Grekçe'de "Hristos" olarak adlandırılmakta olup "El sürmek, elle sıvazlamak, yağ sürmek, yağla mesh etmek" anlamlarına gelmektedir. Jacques Waardenburg, "Mesih", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/306.

⁶⁹ Yazır, *Hak Dini*, 3/295.

⁷⁰ Günay Tümer – Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi* (Ankara: Ocak Yayınları, 1997), 284.

⁷¹ el-Mâide 5/17.

⁷² Kurtubî, *el-Câmi*, 6/119.

⁷³ el-Mâide 5/73.

⁷⁴ Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l akli's-selim*, 3/66.

⁷⁵ el-Mâide 5/116.

⁷⁶ Yazır, *Hak Dini*, 3/435.

⁷⁷ et-Tevbe 9/30.

⁷⁸ Yıldız, *Kur'an'a Göre İnsanların Yanılgıları*, 298.

⁷⁹ Ebü'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân* (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâs, 2002), 1/280-281; Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*; 2/252; Beydâvî, *Envâru't-tenzîl*, 3/78.

⁸⁰ Matta 3/17.

⁸¹ Yuhanna 1/18,

⁸² Yuhanna 3/16.

⁸³ Markos 3/11.

Tanrı'nın Oğlu Mesih'sin."⁸⁴ Hristiyanlar, İncil'de kullanılan bu ifadelerin mecaz olarak yani bir babanın çocuklarına olan şefkati, sevgisi şeklinde olduğunu söylemişlerdir. Ancak Yazır, onların bu sözlerinde samimi olmadıklarını bir perde arkasına gizlenmeye çalıştıklarını söylemektedir. Daha sonraları bu oğulluk meselesini Allah (cc) ile bir cevherde birleşme şeklinde ele almaları⁸⁵ Yazır'ın görüşünü destekler mahiyettedir.

Hristiyan inancının en önemli meselelerinden birisi hiç şüphesiz teslis inancıdır. Bu inanç gerek Hristiyan dünyasında gerekse İslâm âleminde sürekli tartışma konusu olmuştur. Hristiyanlıktaki teslis inancına göre, Allah birdir ve İsa'nın babasıdır. Allah da babalık niteliği bulunduğu için bu baba oluş da Tanrı'dır. Allah, gönderdiği "Tanrısal Ruh" ile İsa'nın annesini gebe bırakmış ve buna "Ruhu'l-Kudüs" denmiştir. Bundan dolayı Ruh'ta ve Meryem'in doğduğu İsa'da tanrısal bir öz bulunduğu için ikisi de Tanrı'dır.⁸⁶

Teslis unsurunun ilki Baba yani Allah, sonsuz saf bir ruh olup her şeyin yaratıcısı ve sahibi olduğu için Babaya ruhta ve hakikatte tapınmak gerekir.⁸⁷ İncil'de belirtildiği gibi "Tanrı'yı hiçbir zaman hiç kimse görmedi. Baba'nın bağrında bulunan ve Tanrı olan biricik Oğul O'nu tanıttı."⁸⁸ O'na Baba ismini İsa vermiş olup O'nu görmek de imkânsızdır.⁸⁹ İsa, vaftiz olurken Ruhu'l-Kudüs güvercin şeklinde gelerek O'nun Tanrının oğlu olduğunu bildirmiştir.⁹⁰ Teslis inancının esasını oluşturan Baba, cevherinde Baba Allah, Oğul Allah ve Ruhu'l-Kudüs olarak görünse de birdir ve bölünmeyi asla kabul etmez. Teslisin ikinci unsuru olan Oğul yani İsa, Baba'nın cevherinden sayılarak hak ilah olduğu, yerde ve gökte vücut bulan her şeyin, Allah'ın oğlu olan Rab İsa vasıtasıyla yaratıldığı kabul edilmiş ve insanların kurtuluşu için gökten indiği ilan edilmiştir. Teslis inancının üçüncüsü olan Ruhu'l-Kudüs, Baba ve Oğul'dan neşet etmiştir.⁹¹

Hz. İsa'nın göstermiş olduğu olağanüstü hallerden dolayı ilk dönem Hristiyanlarda O'na karşı bir sevgi oluşmuştur. Havarilerden Petrus'un İsa'ya, "Rabbî",⁹² "Efendimiz",⁹³ "Ya Rab"⁹⁴ gibi kullanmış olduğu ifadeler ile halktan bazı kimselerin kullandıkları "Ya Rab",⁹⁵ "Öğretmenim",⁹⁶ "Efendimiz"⁹⁷ ifadeleri zaman içinde Hz. İsa'ya karşı aşırı sevgi duyulmasını sağlamış ve onları teslis gibi yanlış yanlışlara sürüklemiştir.⁹⁸ Bu nedenle onların dinlerinde aşırı gitmeleri⁹⁹ ve Allah'tan başkasını Allah'ı sever gibi sevmeleri¹⁰⁰ tenkit edilerek kınanmıştır. Ne yazık ki Ehl-i Kitab'ın dinlerinde yaptıkları bu aşırı tutumları bazı Müslümanlarda da görmek mümkündür.

Sevgi, insanın muhabbet duyduğu bir şeye yönelmesi ve ona yaklaşmak için vesileler arayarak ulaşmaya çalışmasıdır. İşte bu vesilelerden biri de Allah'ın peygamberlerine uymaktır. Nitekim âyette "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı

⁸⁴ Matta 16/16

⁸⁵ Yazır, *Hak Dini*, 3/312-313.

⁸⁶ "Ruhu'l-Kudüs", *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, ed. Ercan Arıklı (İstanbul: Gelişim Yayınları, ts.), 1/272.

⁸⁷ Yuhanna 4/23-24.

⁸⁸ Yuhanna 1/18.

⁸⁹ Matta 6/9-10; Luka 11/2.

⁹⁰ Luka 3/22.

⁹¹ Mehmet Aydın, "Hristiyanlıkta Teslis Doktrini ve Hristiyan İ'tizalleri" *İslâmî İlimler Enstitüsü Dergisi* /5, (1982), 145-147.

⁹² Markos 9/5. "Petrus İsa'ya, "Rabbî, dedi"

⁹³ Luka 9/33. "Petrus İsa'ya, "Efendimiz" dedi,"

⁹⁴ Matta 17/4. "Petrus İsa'ya, "Ya Rab" dedi,"

⁹⁵ Matta 17/ 14-15. "Bir adam İsa'ya yaklaşıp önünde diz çöktü. Ya Rab! dedi"; Luka 18:41. "Ya Rab, gözlerim görsün."

⁹⁶ Luka 9/38. "Kalabalığın içinden bir adam, "Öğretmenim" diye seslendi."

⁹⁷ Luka 8/24. " "Efendimiz, Efendimiz, öleceğiz!" dediler."

⁹⁸ Necmettin Şahinler, *Tanrı İsa'dan, Tavr-ı İsa'ya* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2008), 99.

⁹⁹ el-Mâide, 5/77

¹⁰⁰ el-Bakara 2/165.

972 | Yunus Akça. Kur'an'da Ehl-i Kitab'ın Temel Bazı Yanılgıları

*bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.*¹⁰¹ buyrulmaktadır. Ancak bu âyeti kavrayamayanlar, Muhammed kendisine itaat ve ibadeti Allah'a taat gibi tutuyor ve bize, Hıristiyanların İsa'yı sevdikleri şekilde kendisini sevmemizi emrediyor, şeklinde sözler söylemişlerdir. Onların bu sözlerinin yanlışlığını göstermek için *"De ki: Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez."*¹⁰² âyeti inmiştir. Onların yanılgılarının temel sebebi Allah (cc) için sevmekle, Allah (cc) gibi sevmek arasındaki farkı kavrayamamalarıdır. Hıristiyanlar, Hz. İsa'yı Allah için değil, Allah gibi sevdiklerinden dolayı vahiy-lere karşı duyarsız kalmışlardır. Yahudiler de Hz. Musa'ya olan tutucu bağlılıklarından dolayı hem Hz. İsa'yı hem de Hz. Muhammed'i tanımamışlardır. Onların bu sevgileri tıpkı *"...onları, (putları) Allah'ı sever gibi severler..."*¹⁰³ ifadesinde Allah'a bir ortak, bir denk sevmektir ki bu Allah'a karşı işlenmiş bir şirk ve küfürdür.¹⁰⁴

Allah (cc), Hz. Peygamberi beşer üstü görerek ondan; yerden kaynaklar fıskırtması, bahçelerin arasından ırmaklar akıtması,¹⁰⁵ gökten parçalar yağdırması, Allah'ı ve melekleri göstermesi,¹⁰⁶ altından evinin olması ve göğe çıkması¹⁰⁷ gibi olağanüstü şeyler göstermesini isteyenleri kınamış ve O'nun sadece bir beşer olduğunu, kendisine Allah (cc) katından lütuflarda bulunulduğunu bildirmiştir.¹⁰⁸ İhtiyacı olmadığı halde kendisinde bulunmayan özelliklerle övmeye çalıştığımız Allah Rasulünden gelen bir rivayete göre; "Hıristiyanların Meryem oğlu İsa'ya yaptıkları gibi, beni aşırı şekilde övmeyin! Ben ancak Allah'ın kuluyum. Bana Allah'ın kulu ve Rasûlü deyin!"¹⁰⁹ sözleriyle bizleri Hıristiyanların Hz. İsa'yı yüceltirken düştükleri yanılgıya düşmeme hususunda uyarmıştır. Hadisin metninde geçen *"لا تُطروني"* ifadesi beni övmeye aşırı gitmeyin anlamına geldiği gibi "Bâtıl bir övgüyle, bende olmayan şeyleri söyleyerek hakkımda yalan söylemeyin." anlamına da gelmektedir.¹¹⁰

1.3. Allah'ın Cömert Olmadığı Hususundaki Yanılgıları

Allah'ın nimetlerine karşı nankör davranıp yıllarca zillet ve mahrumiyet içinde yaşam süren Yahudiler, içinde buldukları bu aşağılık durum karşısında, geleceğe dair olan ümitlerini kaybetmişler ve Allah'ın kendilerine karşı cimrileştiği, hazinelerini kapattığı gibi bir yanılgıya düşerek "Allah'ın eli bağlıdır." ifadesini kullanmışlardır.¹¹¹ Başka bir görüşe göre onlar bu sözü, kendilerinden diyetler hususunda yardım istendiğinde söylemişlerdir.¹¹² Onların yanılgı dolu bu sözleri *"Yahudiler, Allah'ın eli bağlıdır (sıkıdır), dediler. Hay dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lânet olasılar! Bilâkis, Allah'ın elleri açıktır, dilediği gibi verir..."*¹¹³ âyetiyle anlatılmaktadır. Onlar, bu sözleriyle Allah'ın vermeye ve harcamaya muktedir olmadığı söylemişlerdir.¹¹⁴ Bu ise bazen cimrilikten, bazen fakirlikten bazen de acziyetten kaynaklanır. Hâlbuki Allah (cc) için böyle bir durum söz konusu değildir.¹¹⁵

Âyette (يَدٌ) kelimesi müfret olarak geldiği halde (يَدَا) kelimesi ikil olarak gelmiştir. Bu Yahudilerin sözlerini reddetmek ve Allah'ın cömertlikte sınırının olmadığını ve kesinlikle

¹⁰¹ Âl-i İmrân 3/31.

¹⁰² Âl-i İmrân 3/32.

¹⁰³ el-Bakara, 2/165

¹⁰⁴ Yazır, *Hak Dini*, 2/427.

¹⁰⁵ el-İsrâ 17/90-91.

¹⁰⁶ el-İsrâ 17/92.

¹⁰⁷ el-İsrâ 17/93.

¹⁰⁸ İbrâhîm 14/11; el-Kehf 18/110; Fussilet 41/6.

¹⁰⁹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fi el-Buhârî, *el-Câmi'u's-şâhih*, thk. Muhammed Zühre b. Nâsır (b.y.: Dâru Tavku'n-Necât, 2001), "Enbiyâ", 48.

¹¹⁰ İbrahim Hakki Ünal, "Önce Kul Sonra Rasul", *Diyanet aylık dergi* /250, (Ekim 2011), 48.

¹¹¹ Ebû'l-A'lâ el-Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'ân* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1991), 1/496; Karaman v.dğr., II, 242.

¹¹² Kurtubî, *el-Câmiu'l-ahkâm*, 6/238.

¹¹³ el-Mâide 3/64.

¹¹⁴ Yıldız, *Kur'an'a Göre İnsanların Yanılgıları*, 295.

¹¹⁵ Râzî, *et-Tefsîrü'l-kebir*, 12/394.

O'na cimrilik zafede edilemeyeceğini, nimetlerinin ve lütfunun sayısız olduğunu göstermek için söylemiştir.¹¹⁶ Hz. Peygamberin, Allah'ın cömertliğini ifade etmek için, "Şüphesiz Allah'ın sağ eli dopdoludur, harcamak onu eksiltmez. O, gece gündüz her zaman çok cömerttir ve devamlı olarak vermektedir. Onun elindeki nimetler hiçbir zaman eksilmez."¹¹⁷ dediği rivayet edilmiştir.

Yahudilerin, Allah'a karşı olan cimrilik nitelemeleri ve gösterdikleri birçok olumsuz tutumlarından dolayı uğrayacakları lânet "... Aralarına, kıyamete kadar (sürecek) düşmanlık ve kin soktuk Ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa (fitneyi yandırmışlarsa) Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar; Allah ise bozguncuları sevmez."¹¹⁸ şeklinde ifade edilmiştir. Günümüzde müreffeh bir hayat yaşayan Yahudilerin birlik içinde hareket ettikleri ve Müslümanlara karşı başlattıkları mücadelelerde başarıya ulaştıkları görülmektedir. Onların bu başarılarının sebebi Müslümanların parçalanmalarıdır. Onlar bunu bildiklerinden dolayı İslâm dünyasının bir araya gelmemesi için ellerinden geleni yapmaktadır. Ancak kendi aralarında birliği sağlamak ve devam ettirmek için ne yaparlarsa yapsınlar, âyette de belirtildiği gibi bozgunculuklarından dolayı mutlaka parçalanıp dağılacaklardır.¹¹⁹

Yahudilerin tamamı olmasa da birçoğunun özelliklerinden biri de dünyalık mallar konusunda cimri olmalarıdır. Onların bu özelliği âyette şöyle bildirilmiştir; "Yoksa onların mülkten bir nesipleri mi var? Öyle olsaydı insanlara zerre miktarı bir şey vermezlerdi."¹²⁰ Taberî, "zerre" kavramının anlamıyla ilgili olarak Abdullah b. Abbas (ö. 68/687-88), Süddî (ö. 127/745), Atâ b. Ebû Rebâh (ö. 114/732) ve Dehhak'ın (ö. 180/797) rivayetlerine değinerek bununla hurma çekirdeğinin içinde bulunan tanenin kastedildiğini nakletmiştir. Ayrıca bununla bir iz veya basit bir oyuk miktarının kastedildiği ve Allah'ın Yahudilerin cimrilik özelliklerine işaret ettiği söylenmiştir. Yahudilerin dünyanın bütün nimetlerine sahip olsalar dahi çekirdeğin üzerinde bulunan oyuğu dolduracak kadar bir şeyi insanlara vermeyecekleri bildirilmiştir.¹²¹

Yahudiler, "Verdiğinin kat kat fazlasını kendisine ödemesi için Allah'a güzel bir borç verecek yok mu? Darlık veren de bolluk veren de Allah'tır. Sadece O'na döndürüleceksiniz."¹²² âyeti inince Allah'ı faizcilik ve ihtiyaç sahibi olmakla da itham etmişlerdir. Hâlbuki âyetin iniş sebebine baktığımızda bunun inananlar için ne kadar büyük bir nimet olduğu görülecektir. Rivayete göre Ebû'd-Dahdâh, Hz. Peygambere gelerek Allah (cc) için tasadduk ettiğimde âhrette bana fazlası verilir mi? diye sormuş ve Hz. Peygamberin de "evet" demesi üzerine bu âyet inmiştir. Başka bir rivayette ise Ebû'd-Dahdah bu âyet indikten sonra malını infak etmiştir.¹²³ Bu âyeti işiten Yahudiler'den bazıları, "Muhammed'in Rabbi muhtaçtır, fakirdir, bizler zengin olduğumuz için yardımımıza ihtiyacı vardır." derken, bazıları da âyete rağmen herhangi bir infakta bulunmamıştır. Kimileri de âyeti duyar duymaz tıpkı Ebû'd-Dahdâh gibi mallarını Allah (cc) yolunda infak etmeye başlamıştır.¹²⁴

Karz; herhangi bir şeyi daha sonra misliyle ödemek üzere alınan şeydir. Zira burada kişi sahip olduğu malından kesip vermiştir. İşte Allah (cc) da kendisi için verilen şeylerin karşılığını vereceğini ve bunda şüphe edilmemesini istemektedir.¹²⁵ Aslında burada kişinin bunu verirken daha fazlasını almak için verdiğini göz ardı etmemek gerekir. Borç vermekten kasıt

¹¹⁶ Neseî, *Medârikü't-tenzil*, 1/459; Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî, *Tefsîrü'l-Celâleyn* (Kâhire: Dâru'l-Hadîs, ts.), I, 149.

¹¹⁷ Buhârî, "Tevhid", 22.

¹¹⁸ el-Mâide 3/64.

¹¹⁹ İbrahim Hüseyin Seyid Kutup, *Fî Zılâli'l-Kur'an* (Kahire: Dâru's-Şark, 1991), 2/930.

¹²⁰ en-Nisâ 4/53.

¹²¹ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî, *Câmi'u'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'an*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'rRisâle, 2000), 8/472-475.

¹²² el-Bakara 2/245.

¹²³ Râzî, *et-Tefsîru'l-kebir*, 6/499; Kurtubî, *el-Câmi*, 3/237.

¹²⁴ Kurtubî, *el-Câmi*, 3/239.

¹²⁵ Neseî, *Medârikü't-tenzil*, 1/ 202-203.

farz olmayan sadakalar ve Allah (cc) yolunda vacip olan infaktır.¹²⁶ Allah (cc) kat kat arttırmanın ne kadar olacağı hususunu ise müphem bırakmıştır. Zira teşvik hususunda mübhem olan bir ifade, açıklanmış ifadededen daha güçlü ve tesirlidir.¹²⁷

Rivayete göre Bakara Sûresi 245. âyet indiğinde Yahudilerden bir grup, "Muhammed'in Rabbinin bizlerden borç istediğini görüyoruz, anlaşılan odur ki bizler zengin O ise fakirdir. Allah (cc) bizlere faizi yasaklamışken, kendisi bizlere faiz vermektedir." demeleri üzerine "Gerçekten Allah fakir, biz ise zenginiz diyenlerin sözünü andolsun ki Allah işitmiştir. Onların (bu) dediklerini, haksız yere peygamberleri öldürmeleri ile birlikte yazacağız ve diyeceğiz ki: *Tadın o yakıcı azabı*"¹²⁸ âyeti inmiştir. Diğer bir rivayete göre ise Hz. Peygamber, Kaynuka Yahudilerine, Hz. Hz. Ebu Bekir'le bir mektup göndererek onları İslâm'a, namaza, zekâta ve Allah için güzel bir borç vermeye davet etti. İçlerinden Finhâs b. Âzûrâ adındaki bir Yahudi'nin "Allah fakir olmalı ki, bizden ödünç istiyor." demesi üzerine Hz. Ebu Bekir, ona bir tokat atmış, olay Hz. Peygambere intikal edince de Finhâs söylediği sözü yalanlamıştır. Bunun üzerine âyet nazil olmuş ve Finhâs'ın yalancı olduğu ortaya çıkmıştır.¹²⁹

Yahudilerin söylemiş oldukları bu söz, Kur'ân ve Hz. Peygamberle alay etmek, Allah'ı inkâr etmektir. Bu nedenle onların sözü peygamberleri öldürmekle bir tutulmuş ve bunun işledikleri ilk suç olmadığı belirtilerek haksız yere peygamberlerini dahi öldürmekten çekinmeyenlerden böyle sözlerin beklenilebileceği anlatılmıştır.¹³⁰ Yahudiler bu sözlerini aynı zamanda Hz. Peygamber'in nübüvvetini inkâr için de kullanmışlardır. Onlara göre başkasından mal istemek fakirlik ve aciziyetin bir göstergesi olduğu için Allah'ın da kullarından infak etmelerini istemesi O'nun fakirliğini ve acizliğini gösterir. Bu nedenle Allah'ın böyle bir şeyi istemesi söz konusu olmayacağına göre Muhammed yalan söylemekte ve Allah'a iftira atmaktadır.¹³¹ Ayrıca onlar bu sözleriyle zayıf olan mü'minleri şüpheye düşürmek ve Hz. Peygamberi yalanlamak istemişlerdir.¹³²

Yahudiler, Allah'ın ikramına mazhar oldukları sürece kendilerine ikram edildiğini söylerken, dara düştüklerinde ise kendilerine ihanet edilmiş düşüncesiyle Allah'ı cimrilik, fakirlik, faizcilik ve ihtiyaç sahibi olmakla suçlayabilecek kadar derin bir yanılgı içine girmişlerdir. Onların üzerinden anlatılan bu olaya dikkat etmek gerekir. Zira günümüzde de çeşitli nedenlerden dolayı Allah (cc) bizi unuttu, artık bizi görmüyor gibi ifadeler kullanmak, kişinin imanını kaybedecek derecede tehlikelidir. Nitekim Kur'ân'da, insana ikram edildiğinde "Rabbim bana ikram etti.", rızıkı daraltıldığında ise "Rabbim bana ihanet etti." dediği anlatılmaktadır.¹³³

Ashında Yahudilerin, Allah'ı fakirlikle suçlayarak infak etmelerine engel olan şey dünya malına olan düşkünlükleridir. Yarattığı gereği mala karşı önlenmesi zor, sevgi ve isteği olan insan,¹³⁴ malının ziyana uğramasından ve ticarete zarar etmekten korkar.¹³⁵ Oysaki Allah (cc), dünyada istediği kimseye dilediği kadar mal ve evlat verir.¹³⁶ Bazı insanlar, kendilerine verilen bu nimetlerin bir ayrıcalıktan veya üstün bir özellikten dolayı verildiğini sanarak yanılgılara düşerler.¹³⁷ İnsanın isyanına rağmen sahip olduğu mal ve evlatların artması "Ve dediler ki: *Biz malca ve evlâtça daha çoğuz, biz azaba uğratılacak da değiliz.*"¹³⁸ âyetinde de belirtildiği gibi doğru yolda olduğu düşüncesine sevk edebilir.

¹²⁶ Râzî, *et-Tefsîru'l-kebir*, 6/499.

¹²⁷ Râzî, *et-Tefsîru'l-kebir*, 6/501.

¹²⁸ Âl-i İmrân 3/181.

¹²⁹ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 7/442; Râzî, *et-Tefsîrü'l-kebir*, 9/445-448; Kurtubî, *el-Câmi*, 4/294.

¹³⁰ Beydâvî, *Envâru't-tenzil*, 2/52.

¹³¹ Râzî, *et-Tefsîrü'l-kebir*, 9/445-448.

¹³² Kurtubî, *el-Câmi*, 4/294.

¹³³ el-Fecr 89/15-16.

¹³⁴ el-Fecr 89/20.

¹³⁵ et-Tevbe 9/24.

¹³⁶ el-Bakara 2/212, 247; Âl-i İmrân 3/26, 27, 37; er-Ra'd 13/26; el-İsrâ 17/6, 30; el-Kasas 28/82; er-Rûm 30/37; es-Sebe' 34/36, 39; ez-Zümer 39/52; eş-Şûrâ 42/12, 19; el-Müddessir 74/12-13.

¹³⁷ el-Kasas 28/78.

¹³⁸ es-Sebe' 34/35.

Allah (cc) hangi topluma peygamber gönderdiyse oranın zenginleri kendilerince ileri sundukları sebeplerle isyan etmiştir. O sebeplerden biri de mal ve evlatlarının çokluğuna güvenerek azap edilmeyeceklerine inanmalarıdır. Onlar malları ve çocuklarıyla iftihar etmişler ve bunu da Allah (cc) katında kendilerine değer verildiğinin, sevildiğinin ve doğru yolda olduklarının işareti ve delili saymışlardır. Onlara göre dünyada bu kadar nimet verilen kimse-lerin âhirette azaba uğratılmaları mümkün değildir.¹³⁹ Allah (cc), onlara vermiş olduğu mal ve evlatların kendileri için bir hayır olmadığını, aksine bunlar vasıtasıyla azaba yaklaştırdıklarını ve kendilerine mühlet tanıdığını¹⁴⁰ “Sanıyorlar mı ki, onlara mal ve evlatlar verirken yalnızca iyilikleri için çırpınıyoruz! Hayır, onlar için farkına varamıyorlar.”¹⁴¹ ifadesiyle anlatmıştır. Âyetten anlaşıldığına göre dünyada büyük bir nimet içinde olan ve hak yoldan sapan din mensupları o nimetleri, tâbi oldukları dinlerinden ötürü kendilerine peşin verilmiş bir hayır ve mükâfat sanırlar. Hâlbuki bu yardım, servet sırf isyanda ilerlesinler ve günahları artsın diye olmuştur.¹⁴²

Mal ve evlatlara olan düşkünlük dengeli bir şekilde tutulmadığında Müslümanları dahi etkilemekte ve onları “Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah’ı zikretmekten alıkoymasın...”¹⁴³ âyetinde buyrulduğu gibi Allah’ı anmaktan uzaklaştırabilmektedir. İnsanın sahip olduğu mal ve evlat en büyük imtihan vasıtaları olup kişinin dünya ve âhiretini perişan edebilmektedir. Nitekim peygamberlerin getirdiği tebliğle ilk önce karşı çıkanların üstünlük sebebi saydıkları mal ve evlat çokluğuna sahip olanlar olduğu unutulmamalıdır.

2. Cennet ve Cehennem Hakkındaki Yanılgıları

Yahudilerin en karmaşık konularından biri âhiret inancıdır. Çünkü Tevrat’ta ve Tanah’ta âhiretle ilgili açık ve net bilgiler yer almamaktadır. Âhiretle ilgili bilgilerin büyük kısmı Tanah sonrası yazıldığı için Yahudi mezhepleri arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Örneğin Sadukiler, âhiretle ilgili bilgilere Tanah’ta rastlamadıklarını ileri sürerek ölümden sonraki hayatı kabul etmemiş, ancak yorum geleneğini kabul eden Ferisiler, yeniden dirilmeye inandıkları için âhiret inancını kabul etmişlerdir.¹⁴⁴

Yahudiler; “Yahudi ve dini Yahudilik olandan başkası cennete girmeyecek.”, Hıristiyanlar da; “Hıristiyan ve dini Hıristiyanlık olandan başkası cennete girmeyecek” dedikleri¹⁴⁵ için yanılgıya düşmüşlerdir. Onların bu isteklerinin nefislerinden kaynaklanan asılsız hayaller, delili ve dayanağı olmayan kuruntular¹⁴⁶ olduğu, “Onlar, Yahudi ve Hıristiyanlardan başkası cennete girmeyecek dediler. Bu onların kuruntusudur. Sen de onlara: Eğer sahiden doğru söylüyorsanız delilinizi getirin, de.”¹⁴⁷ âyetiyle ortaya konmuştur. Âyette geçen “بُرْهَانِكُمْ” burhan kelimesi, bütün şüpheleri ortadan kaldıracak ve hiçbir şekilde itirazlara yer bırakmayacak şekilde olan açık ve kesin deliller için kullanılmaktadır.¹⁴⁸ Bu nedenle onların ileri sürdükleri iddia burhan mertebesince delil getirmeyi gerektirir. Ancak onların böyle bir delili

¹³⁹ Kurtubî, *el-Câmi*, 14/305; Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm*, thk. Muhammed Hüseyin Şemsüddîn (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2000), 6/521.

¹⁴⁰ Kurtubî, *el-Câmi*, 12/131.

¹⁴¹ el-Mü'minûn 23/55-56.

¹⁴² Râzî, *et-Tefsîrü'l-kebîr*, 23/282.

¹⁴³ el-Münâfikûn 63/9.

¹⁴⁴ Ömer Faruk Harman, “Yahudilik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 43/205.

¹⁴⁵ Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl ez-Zeccâc el-Bağdâdî, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbüh* (Beyrût: Âlimü'l-Kütüb, 1988), 1/194; Semerkandî, *Bahru'l-Ulûm*, 1/85; Salebî, *el-Keşf ve'l-beyân*, 1/259; Ahmed el-Mervezî es-Semân, *Tefsîrü'l-Kur'ân* (Riyad: Dâru'l-Vatan, 1997), 1/127.

¹⁴⁶ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 2/508.

¹⁴⁷ el-Bakara 2/111.

¹⁴⁸ Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahrü'l-muhît fî't-tefsîr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1999), 1/541; Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Nûriddîn Alî b. Âdil en-Nu'mânî ed-Dîmaşkî, *el-Lübâb fî 'ulûmi'l-Kitâb* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998), 2/399.

getirmekten mahrum olmaları iddialarının da kuruntudan ibaret olduğunu göstermektedir. Zira onlar akıllarıyla değil duygularıyla hareket etmekte ve Müslümanları kıskanarak onları Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmak istemektedirler. Bu âyette dolaylı olarak Müslümanların da dinî, fikrî ve bilimsel düşüncelerini savunurken, duygusal hükümlerden, taklitten kurtulmaları; görüşlerini ve inançlarını kesin deliller üzerine temellendirmeleri gerektiğine de işaret edilmiştir.¹⁴⁹

Yahudi ve Hıristiyanlardan sadece kendilerinin cennete gireceklerine dair delil istendikten sonra bunun kuruntudan ibaret olduğunu ispat etmek için onlardan ikinci bir şey olarak ölümü temenni etmeleri istenmiştir.¹⁵⁰ Bununla onlar, Allah (cc) tarafından *"Biz Allah'ın oğulları ve dostlarıyız."* ve *"Cennete ancak Yahudi olanlar ve Hıristiyanlar girecektir."* *"Sayılı günler dışında bize kat'iyen cehennem ateşi dokunmaz."* dedikleri için açık bir tartışmaya davet edilmektedir. Sizler Allah (cc) katında yüksek derecelere sahip olduğunuzu ve âhiret nimetlerinin de sadece sizlere tahsis edildiğini söylüyorsanız ve iddianızda samimi iseniz o halde ölümü isteyin ve arzu ettiğiniz nimetlere hemen kavuşun. Ancak sizler isyan içinde olduğunuz ve Hz. Muhammed'e (sav) karşı çıktığınız için, cehenneme gireceğinizi bilirsiniz ve ölümü isteyemezsiniz.¹⁵¹

Yahudilerin işledikleri suçlar sebebiyle cehennemde sayılı günler cezalandırılacakları düşüncesi *"İsrailoğulları sayılı birkaç gün müstesna, bize ateş dokunmayacaktır, dediler. De ki (onlara) Siz Allah katından bir söz mü aldınız -ki Allah sözünden caymaz-, yoksa Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?"*¹⁵² âyetiyle bildirilmektedir. Bu âyetin nüzül sebebiyle ilgili olarak Hz. Peygamberin şöyle dediği ifade edilir: "Hz. Peygamber, Yahudilere: "Cehennem ehli kimlerdir? diye sorunca onlar: Bizleriz, ancak orada az bir zaman bulunacağız, bizden sonra oraya sizler gireceksiniz şeklinde cevap vermişler. Hz. Peygamber de onların bu sözlerine karşılık "Yalan söylediğinizi sizlerde bilmektesiniz ki bizler oraya girmeyeceğiz."¹⁵³ demiştir. İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre ise Yahudiler Medine'de, dünyanın ömrünün yedi bin yıl olduğunu ve cehennemdeki cezalarının da her bin yıla mukabil yedi gün olacağını ileri sürmeleri üzerine âyet nâzil olmuştur. Ayrıca onlar cehennemdeki cezalarının buzağıya tapma süreleri olan kırk gün veya yedi gün olduğunu da söylemişlerdir.¹⁵⁴ Râzî, Yahudilerin ileri sürmüş oldukları bu iki görüşün de zayıf olduğunu ve dünyanın ömrünün yedi bin sene olması ile onların her bin yıl için yedi gün azap çekeceklerini söylemesi arasında herhangi bir ilişki kurmanın mümkün olmadığını söylemektedir. Onlar, söyledikleri sözden dolayı *"Siz Allah katından bir söz mü aldınız."* buyrulardan ispata çağrılmıştır. Bu ifade nakille bilinecek bir şeydir ve buradaki ifade bir soru değil, inkâr ifadesidir. Onların bu konuda herhangi bir nakli delilleri bulunmayınca söyledikleri sözde yanılığın içinde olduklarının bir göstergesidir.¹⁵⁵

Yahudiler, Allah'ın kitabına uymaya çağrıldıklarında yüz çevirerek gerisin geriye dönmüşlerdir.¹⁵⁶ Onların böylesine isyankâr davranışlarının sebebi *"Bize ateş, sadece sayılı günlerde dokunacaktır, demelerinin bir sonucudur. Onların vaktiyle uydurdıkları şeyler de dinleri hakkında kendilerini yanıltmıştır."*¹⁵⁷ âyetinde açıkça belirtilmiştir. Bu ve benzeri âyetler göstermektedir ki Yahudiler, başlarına gelecek olan azabı önemsememekte, hafife almakta ve

¹⁴⁹ Karama v.dğr., *Kur'an Yolu Tefsiri*, 1/110-111.

¹⁵⁰ el-Bakara 2/94-95.

¹⁵¹ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 2/361-362.

¹⁵² el-Bakara 2/80.

¹⁵³ Buhârî, "Tib", 55, "Cizye", 7.

¹⁵⁴ Ebu'l-Hasen Ali Maverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, trs.), 1/383; Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gavâmi'it-tenzil ve 'uyûni'l-e'kâvil fi vücûhi't-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabi, 1986), 1/158; Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, 1/82-83; Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Daru İbn Kesir, 1993), 1/125.

¹⁵⁵ Râzî, *et-Tefsîru'l-kebîr*, 3/566-567.

¹⁵⁶ Âl-i İmrân 3/23

¹⁵⁷ Âl-i İmrân 3/24

bunun kısa süreceği yanlışlığıyla haktan yüz çevirebilmektedirler. Yahudilerin, Allah'a karşı iftiralarda bulunmaları onları yalan söylemeye ve çeşitli yanlışlıklara götürmüştür.

Tevrat'ta geçen; "Nasıl vazgeçerim senden, ey Efrayim? Nasıl teslim ederim seni, ey İsrail? Adma'ya yaptığımı nasıl sana yaparım? Kızgın öfkemi başınıza yağdırmayacağım, Efrayim'i yeniden yok etmeyeceğim. Çünkü ben insan değil, Tanrı'yım, Kutsal Olan'ım aranızda, Artık öfkeyle üzerinize varmayacağım."¹⁵⁸ gibi ifadelerin onları yanlışlığa sürüklediğini söyleyebiliriz. Ne yazık ki Yahudi oldukları için işledikleri günahlar sebebiyle cehenneme atılacakları inancı veya azaba uğrasalar bile bunun sadece sayılı günler süreceği yanlışlığı onları aldatmış, peygamberleri inkâr ve öldürme gibi daha çok günah işlemelerine neden olmuştur.¹⁵⁹

Yahudilerin büyük çoğunluğu, dünya malına olan hırslarından dolayı kazançları hususunda helal ve haram prensibine dikkat etmeyerek nasıl olsa bağışlanacağız yanlışlığıyla hareket etmişlerdir.¹⁶⁰ Yahudiler, kitaplarını öğrenmelerine rağmen hükmüne muhalefet edip haram kıldığı şeyleri de işleyerek kitaplarını tahrif etmişlerdir. Kurtubi,¹⁶¹ Yahudilerin yerilen bu davranışının ne yazık ki bizlerde de olduğunu belirterek şöyle bir rivayet nakletmektedir;

"Kur'an, bazı toplulukların gönüllerinde, elbisenin eskimesi gibi eskiyecektir. Sonra onlar onu okuduklarında bir arzu ve lezzet bulamayacaklar. Onlar, kalpleri kurt kalbi gibi olduğu halde koyun postuna bürünecekler. Yaptıkları işler ise hiçbir endişesi bulunmayan ümittin ibaret olacaktır. Onlar, zamanında yapamadıkları işler için yakında yaparım, yaptıkları kötülükler için de biz Allah'a ortak koşmuyoruz bu nedenle bağışlanarlardan olacağız." derler.¹⁶²

Yahudilerin ve Hıristiyanların cehenneme gidebileceklerini şu hadis de açıkça göstermektedir; "Cehennem Yahudi ve Hıristiyanlara yaklaştırılacak sonra da Yahudilere, Sizler kime tapardınız? diye sorulacak. Onlar, Allah'ın oğlu Üzeyir'e tapardık, diyecekler. Bunun üzerine onlara: Siz yalan söylüyorsunuz. Allah (cc) hiçbir eş, hiçbir oğul edinmiş değildir denilecek ve bu kimseler cehenneme atılacaklardır. Hıristiyanlara da aynı şey sorulduğunda onlar, Allah'ın oğlu Mesih'e tapardık diyecekler ve yalan söyledikleri beyan edildikten sonra tıpkı Yahudiler gibi cehenneme atılacaklardır."¹⁶³

3. Hz. İbrahim Hakkındaki Yanlışlıkları

Hz. İbrahim; Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlarca önder kabul edilen bir peygamberdir.¹⁶⁴ Yahudi kaynaklarında Hz. İbrahim'in adı "ulu ata" anlamında Avram (Abram)¹⁶⁵ iken daha sonraları *milletlerin babası* anlamına gelen Avraham'a (Abraham) dönüştürülmüştür.¹⁶⁶ Hz. İbrahim Kitab-ı Mukaddes'te Terah'ın oğlu, İbranilerin atası, inananların babası ve Allah'ın dostu olarak gösterilmektedir. İsrail, Hz. İbrahim'in zürriyeti olarak çağrılmakta ve Hz. İbrahim'in Allah'ı olan Yahve, Yahudilerle yapmış olduğu bir anlaşma üzerine Kenan diyarını onlara vermiştir.¹⁶⁷

¹⁵⁸ Hoşea 11/8-9.

¹⁵⁹ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, 1/90; Yıldız, *Kur'an'a Göre İnsanların Yanlışlıkları*, 291.

¹⁶⁰ el-A'râf 7/169.

¹⁶¹ Kurtubî, *el-Câmi*, 7/311-312.

¹⁶² Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî, *es-Sünen*, thk. Hüseyin Selim Esed Dârâni (b.y.: Dâru'l-Muğni, 2000), "Fedâilu'l-Kur'an", 4.

¹⁶³ Buhârî, "Tevhid", 24.

¹⁶⁴ Mehmet Soysaldı, "Kur'an Ayetleri Perspektifinde Hz. İbrahim'in Rol Model Oluşu", *Uluslararası Hz. İbrahim ve Nübüvvet Sempozyumu* (İstanbul: Nida Akademi, 8-9-10 Kasım 2019), 1/77.

¹⁶⁵ Tekvin 11/26-31; Nehemya 9/7; 1. Tarihler 1/27.

¹⁶⁶ Ömer Faruk Harman, "Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Hz. İbrahim", *Hz. İbrahim Sempozyumu*, ed. Ali Bakkal (Şanlıurfa: Şurkav Yayınları, 1997), 29/51.

¹⁶⁷ Yaratılış 11/26; Galatyalılar 3/7-9; 2. Tarihler 20/7; Mezmurlar 105/6; Çıkış 6/3-4.

Ahd-i Cedîd'te, Hz. İbrahim'in Tanrıyla yapmış olduğu ahidleri Zekeriya ve Meryem'in sözleriyle dile getirilmiş, Hz. İsa da bazı kişileri İbrahim'in kızı veya oğlu şeklinde adlandırmıştır.¹⁶⁸ Pavlus ise Hz. İbrahim'e verilen vaatlerin Hz. İsa da gerçekleştiğini söylemiştir.¹⁶⁹ Hıristiyanlar, Hz. İbrahim'i Pavlus'tan sonra bir imam model olarak kabul etmişler ve yeryüzündeki milletlerin tamamının O'nun vasıtasıyla ilahi lütfâ ulaştırıldıklarını ayrıca O'nun imanını taklit edenlerin manevî çocukları olduğunu iddia etmişlerdir. Yahudiler Hz. İbrahim'e kan bağıyla bağlı olduklarını söylerken Hıristiyanlar iman bağıyla bağlı olduklarını dile getirmiştir.¹⁷⁰

Hız İbrahim'e bu kadar önem veren Yahudi ve Hıristiyanlar, "Ey kitap ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz. Oysa Tevrat da, İncil de ondan sonra indirilmiştir. Siz hiç düşünmüyor musunuz?"¹⁷¹ âyetinde belirtildiği gibi cehalete kapılarak yanılgıya düşmüşlerdir.¹⁷² İbn Abbas'tan gelen bir rivâyete göre bu âyet, "Yahudi hahamları ve Necran Hıristiyanları, Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek Hz. İbrahim'in hangi din üzerinde bulunduğunu tartışmışlar. Yahudilerin, *İbrahim ancak Yahudi*, Hıristiyanların da *İbrahim ancak Hıristiyan'dı* demeleri üzerine inmiştir.¹⁷³ Allah (cc), Hz. İbrahim'den sonra Tevrat ve İncil'in indirildiğini açıklayarak onların iddialarının bâtil olduğunu ve bu nedenle de onun Yahudi veya Hıristiyan olmasının mümkün olamayacağını açıklamıştır. Başka bir âyette de "İbrâhim ne Yahudi ne de Hıristiyan idi. Fakat o, hanîf bir Müslümandı. Allah'a ortak koşanlardan da değildi."¹⁷⁴ buyru olarak O'nun, Allah'ı birleyen, kibleye yönelen, sünnet olan, hacceden ve kurban kesen hanîf bir kişi olduğu bildirilmiştir.¹⁷⁵ Âyette geçen *Müslümandı* ifadesini bir din olarak algılamak gerekir. Zira o zamanda İslâmiyet diye bir din yoktu. Aksi takdirde bizler de onların düşüğü yanılgıya düşmüş oluruz.¹⁷⁶

Ehl-i Kitab'ın, Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek Hz. İbrahim'in dini hakkında tartışmalarındaki ilk amaçları Allah'ın vaadini sadece Hz. İbrahim'le sınırlı tutmak, peygamberliğin yalnızca O'nun ailesine bağlamaktır. İkinci amaçları ise Peygamberimizin, Hz. İbrahim dini üzerine bulunduğu ve Hanîfliğin mirasçıları oldukları düşüncesini yalanlayarak Müslümanlar üzerinde birtakım kuşkular oluşturma amacını taşımaktaydı.¹⁷⁷

Yahudilerin ataları saydıkları Hz. İbrahim'in getirdiği birçok emri yok saydıkları veya tahrif ettikleri söylenmiştir. Örneğin onlar, Hacc için Kâbe ve Mekke'yi ziyareti bırakıp Kudüs'teki Süleyman Mabedine yönelmişler, kiblenin yönünü Kâbe'den Kudüs'e çevirmişler, oruç ibadetinin zamanını ve mahiyetini değiştirmişler, haftalık ibadet günü olan Cuma'yı terk edip Cumartesi gününe tahsis etmişlerdir. İçki, Hz. İbrahim tarafından yasak edilmesine rağmen onlar bunu helal saymışlar, mehir uygulamasını bırakarak başlık parasını getirmişler, hayırlı ve nifaslı kadınlara el sürmeyi de necis kabul etmişlerdir.¹⁷⁸

Tevrat'ta Hz. İbrahim'in anlatıldığı yerlere baktığımızda çoğunlukla O'nun hayat hikâyesine, üstün soyuna ve kahramanlıklarına temas edildiğini görürüz. Tevrat dâhil olmak üzere Yahudi kaynaklarında Hz. İbrahim'in insanlığa mesajlarından çok, soy sebebiyle Yahu-

¹⁶⁸ Luka 1/55, 73, 3/34, 13/16, 19/9.

¹⁶⁹ Galatyalılar 3/16.

¹⁷⁰ Harman, "Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Hz. İbrahim", 56.

¹⁷¹ Âl-i İmrân 3/65.

¹⁷² Yıldız, *Kur'an'a Göre İnsanların Yanılgıları*, 289.

¹⁷³ Taberî, *Câmiu'l-beyân*, 6/490; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, 1/400; Abdurrahman b. Atiyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz fî tefsiri'l-kitâbi'l-azîz* (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2001), 1/450.

¹⁷⁴ Âl-i İmrân 3/67.

¹⁷⁵ Kurtûbî, *el-Câmî*, 4/109.

¹⁷⁶ Beydâvî, *Envârü't-tenzîl*, 2/22.

¹⁷⁷ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, 1/411.

¹⁷⁸ Ali Osman Ateş, "Semavi Din ve Kültürlerin Ortak Değeri Olarak Hz. İbrahim", *Hız İbrahim Sempozyumu*, ed. Ali Bakkal (Şanlıurfa: Şurkav Yayınları, 1997), 29/105; Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000), 133.

dilere verilen üstünlükler anlatıldığı için onlar soy üstünlüğüne önem vermişler ve peygamberlerin yalnızca Hz. İbrahim soyundan gelebileceğini iddia etmişlerdir.¹⁷⁹ Hıristiyanlar da tıpkı Yahudiler gibi ataları olarak gördükleri Hz. İbrahim'in birçok uygulamasını değiştirmiş veya kaldırmışlardır. Domuz eti ve içki haram olmasına rağmen helal saymışlar, ruhban sınıfını ortaya çıkararak bunların evlenmesini yasaklamışlar, hayız, nifas ve cünüplükten dolayı alınan gusül abdestini ve sünnet uygulamasını kaldırmışlar, oruç ibadetinin zaman ve mahiyetini değiştirmişler, ibadet günü olan Cuma'yı Pazar gününe çevirmişlerdir.¹⁸⁰

Hıristiyanlar Hz. İsa'nın, Tanrı'nın yeryüzündeki son tezahürü olduğuna inanırlar.¹⁸¹ Hatta Pavlus, İbrahim'in dahi İsa tarafından kutsanacağını söylemiştir: "İbrahim, Tanrı'ya iman etti, böylece aklanmış sayıldı. Öyleyse şunu bilin ki, İbrahim'in gerçek oğulları iman edenlerdir." Kutsal Yazı, Tanrı'nın öteki ulusları imanlarına göre aklayacağını önceden göreyerek İbrahim'e; "Bütün uluslar senin aracılığıyla kutsanacak müjdesini önceden verdi. Böylece iman edenler, iman etmiş olan İbrahim'le birlikte kutsanırlar."¹⁸²

Hz. İbrahim'in dinini bu kadar tahrif eden Yahudi ve Hıristiyanların O'nun dinine sahip çıkmaya çalışmaları ve Hz. İbrahim ile Müslümanların herhangi bir bağının bulunmadığını ileri sürmeleri gerçekten şaşılacak bir durumdur. Günümüzde birçok batılı yazar bunu iddia etmiş ve kendilerince birtakım gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Snock Hurgronze, hacc ibadetine Arafat'tan dönüşün güneş ayininden geçtiğini, Houtsma, vakfenin Yahudilerden alındığını, Brockelman, ihramın Yahudilikten geçtiğini ve Makam-ı İbrahim'in bir put olduğunu, Wellhausen, Haceru'l-Esved'in put olduğunu iddia etmiştir.¹⁸³

Yahudi ve Hıristiyanların anlayışsız ve gafil oldukları "İşte siz böyle kimselersiniz! Diyelim ki biraz bilginiz olan şey hakkında tartıştınız. Ya hiç bilginiz olmayan şey hakkında niçin tartışıyorsunuz? Allah bilir, siz bilmezsiniz."¹⁸⁴ âyetiyle bildirilmiştir. Zira Tevrat ve İncil'de Hz. İbrahim'in dini zikredilmediği halde böyle boş bir tartışmaya girmeleri kınanmıştır. Onların biraz bilgi sahibi olarak tartıştıkları hususlar ise Tevrat ve İncil'de buldukları konulardır.¹⁸⁵ Ayrıca onlar, Hz. İbrahim ile Hz. Muhammed'in şeriatlerinin birbirlerine muhalif olduğunu söylemişlerdir.¹⁸⁶ Ancak âyette "İbrahim'in dininden kendini bilmezlerden başka kim yüz çevirir? Andolsun ki, biz onu dünyada (elçi) seçtik. Şüphesiz o, Ahirette de Salihlerdendir."¹⁸⁷ buyrulurken Yahudi ve Hıristiyanların, Hz. İbrahim'in şeriatinden yüz çevirerek kendilerinin uydurduğu bir din tahsis ettikleri anlatılmıştır.¹⁸⁸

Sonuç

Ehl-i Kitab'ı yanılığlara sürükleyen en önemli unsurun üstünlük ve seçilmişlik duygusu olduğunu söyleyebiliriz. Üstünlük duygusu insanın düşünce ve davranışlarını etkisi altına alarak sapmalara neden olabilen bir tavidir. Bu duygu yanılığlara sebep olur, hakkın kabulünü zorlaştırır, hatta imkânsız hale getirir, insanların akli melikelerini doğru bir şekilde kullanmalarına engel olur, küfür ve şirk kapılarını açar. Nitekim Yahudiler Hz. Üzeyir'i, Hıristiyanlar da Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu olarak gördükleri için üstünlük duygusuna kapılmışlar ve Kur'an'da da ifade edildiği gibi dinlerinde değişik şekillerde tahrifata yönelmişlerdir. Ne yazık

¹⁷⁹ Fethi Ahmet Polat, "Seçkin Bir Soy İddiasının Kur'an Açısından Değeri (Hz. İbrahim Örneği)", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (Bahar 2005), 101.

¹⁸⁰ Ateş, "Semavi Din ve Kültürlerin Ortak Değeri Olarak Hz. İbrahim", 106.

¹⁸¹ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı Meal-tefsir* trc. Cahit Koytak- Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 37-38.

¹⁸² Galatyalılar 3/6-9; Polat, "Seçkin Bir Soy İddiasının Kur'an Açısından Değeri", 101.

¹⁸³ Ateş, "Semavi Din ve Kültürlerin Ortak Değeri Olarak Hz. İbrahim", 107.

¹⁸⁴ Âl-i İmrân 3/66.

¹⁸⁵ Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l akli's-selim*, 2/48.

¹⁸⁶ Râzî, *et-Tefsiru'l-kebir*, 8/254.

¹⁸⁷ el-Bakara 2/130.

¹⁸⁸ Kurtûbî, *el-Câmi*, 2/132.

980 | Yunus Akça. Kur'an'da Ehl-i Kitab'ın Temel Bazı Yanılgıları

ki bu duygu sadece Ehl-i Kitab'ı yanılgılara sürüklemekle kalmamış İslâm dünyasına da sirayet etmiştir. Kimileri imamların masumiyetini, kimileri şeyhlerinin ve tarikatlarının üstünlüklerini, kimileri de tâbi oldukları önderlerinin fazilet ve erdemlerini ileri sürerek Ehl-i Kitab'ın tavırlarına benzer bir tutum sergilemişlerdir.

Bu duygunun en önemli tezahürlerinden biri kişilerde mantıksal hataların yapılmasına neden olmasıdır. Nitekim İblis, kendisinin ateşten yaratılmasını, Hz. Âdem'in topraktan yaratılmasıyla kıyasladı ve ateşi üstün görerek yanılgıya düştü. Hâlbuki ortada kıyas yapmayı geçersiz kılan kesin bir nâs olan "secde" emri vardı. İşte Yahudi ve Hıristiyanlar kendi kitaplarında son peygambere uymayı emreden nâsırlarına rağmen bu duygu onları yanıltmış ve İslâm'ı reddederek âhirette telafisi olmayan yanlışlara sürüklemiştir.

Ehl-i Kitab'ı yanılgıya sürükleyen diğer bir husus da kendilerine verilen maddî manevî nimetlerin Allah'tan geldiğini unutarak gurur vesilesi yapmaları ve yanlış yorumlamalarıdır. Nitekim Yahudiler, kendilerine önder olarak gönderilen Tâlut'u fakir, kendilerini zengin olarak gördükleri için kabul etmek istememişlerdir. Aynı şekilde Allah'ı fakirlik ve cimrilikle suçlayan yine kendileridir. Maalesef Müslümanlar arasında da bazen, kendilerine verilen nimetlerin asıl kaynağı unutulmuş şahıslara bağladıkları görülmüştür.

Hız. Peygambere karşı çıkan Ehl-i Kitab'ın en önemli argümanlarından biri de neseple-riyle övünmeleridir. Onlar Hz. İbrahim'in soyundan geldiklerini ileri sürerek övündüler ve Hz. Peygamberi küçümseyerek davetini kabul etmediler. Ehl-i Kitab'ın tarihine baktığımızda onlara ihsan edilen şeref ve nimetler nedeniyle kendilerini ayrıcalıklı görmüşler, aşırı özgüvene kapılarak kendilerini Allah'ın çocukları ve sevgili kulları olarak nitelendirmişlerdir. Yine onlar cehennem girmeyeceklerini, girseler dahi kısa bir süre kalacaklarını söylemişlerdir. Bu üstünlük kompleksi onları Allah'ın seçkin kulları olarak görmelerini sağlamış ve yaptıkları bütün davranışların Allah (cc) tarafından affedileceği gibi bir yanılgıya götürmüştür. Bazı Müslümanlarda nasıl olsa İslâm'a girdik, yanlışımız, günahımız olsa da imanımız bizleri kurtarır ve cehennemde cezamızı çektikten sonra cennete gireriz düşüncesi onları birçok emri yerine getirmekten alıkoymuştur.

Ehl-i Kitab, doğruluğun ölçüsünü Allah'ın kelâmı değil; kendileri olarak gördükleri için düşüncelerinde meydana gelen savrulmalar onları öyle yanılgılara götürmüştür ki, cennete kendi milletlerinden başkasının giremeyeceğini söylemişler ve peygamberleri dahi öldürmekten çekinmemişlerdir. Bu durum göstermektedir ki yanılgılarının peşinden gidenler, hakka karşı duyarsızlaşmışlar ve nihayetinde hakkı kabule götüren bütün duyularının, algılarının tamamen kapanmasına neden olurlar. Ne yazık ki Kur'an'ın ortaya koyduğu bütün delillere ve uyarılara rağmen Ehl-i Kitab bu yanılgılarından vazgeçmemiş ve onları şiddetle canları pahasına savunmaya devam etmiştir. Müslümanlar da kitap ehlinin düştükleri hatalara düşebilirler. Ancak Kur'an ve sünnetin hidayeti, Müslümanları bu hatalardan koruyacak mahiyettedir.

Kaynakça

- Ateş, Ali Osman. "Semavi Din ve Kültürlerin Ortak Değeri Olarak Hz. İbrahim". *Hz. İbrahim Sempozyumu*. ed. Ali Bakkal. 29/105-112. Şanlıurfa: Şurkav Yayınları, 1997.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989.
- Aydın, Mehmet. "Hıristiyanlıkta Teslis Doktrini ve Hıristiyan İ'tizalleri". *İslâmî İlimler Enstitüsü Dergisi* /5, (1982), 141-156.
- Bakırcıoğlu, Rasim. *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2012.
- Begavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ', *Me'âlimü't-tenzîl fi tefsîri'l-Kur'ân*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabi, 1999.
- Beydâvî, Nâsıruddîn Ebû Saîd Abdullâh b. Ömer b. Muhammed, *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl* 5 Cilt. thk. Muhammed Abdurrahman. Beyrut: Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabi, 1997.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-sahîh (Sahîhu'l-Buhârî)*. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsr. 9 Cilt. y.y.: Dâru Tavku'n-Necât, 2001.
- Bursevî, İsmail Hakkı b. Mustafa, *Rûhu'l-beyân*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2010.
- Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tesfîr*. thk. Abdurrezâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabiyye, 2000.
- Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman. *es-Sünen*. 4 Cilt. thk. Hüseyin Selim Esed Dârâni. y.y.: Dâru'l-Muğni, 2000.
- Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. ed. Ercan Arıklı. İstanbul: Gelişim Yayınları, ts.
- Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahrü'l-Muhît fi't-Tefsîr*. 10 Cilt. thk. Sıdk Muhammed Cemîl. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2000.
- Ebu's-Suûd, Muhammed b. Muhammed Mustafa, *İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâya'l-Kitâbi'l-Kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabi, ts.
- Esed, Muhammed. *Kur'ân Mesajı Meal-Tefsir*. trc. Cahit Koytak- Ahmet Ertürk. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Gaudeul, J. M. - Caspar, R. "Kitâb-ı Mukaddesin Tahrifi Konusuna Klasik İslâmî Kaynakların Yaklaşımı". trc. Ali Erbaş. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 5/ 7 (Haziran 2003), 131-167.
- Gürkan, Salime Leyla. "Kur'an'a Göre Seçilmişlik Kavramı ve İsrailoğulları'nın Seçilmişliği Meselesi". *İslâm Araştırmaları Dergisi* /13 (2005), 25-61.
- Harman, Ömer Faruk. "Yahudilik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/201-207. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Harman, Ö. Faruk. "Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Hz. İbrahim". *Hz. İbrahim Sempozyumu*, ed. Ali Bakkal. 29/51-57. Şanlıurfa: Şurkav Yayınları, 1997.
- Hâzin, Muhammed b. İbrâhîm. *Lübâbü't-te'vîl fi Meâni't-tenzîl*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- İbn Âdil, Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Nûriddîn Alî b. Âdil en-Nu'mânî ed-Dımaşkî, *el-Lübâb fi 'ulûmi'l-Kitâb*. 20 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.
- İbn Atiyye, Abdurrahman. *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2001.
- İbn Hişâm, Abdü'l-Melik. *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekkâ v.dğr. Kahire: Turâsu'l-İslâm, 1955.
- İbn Kesîr Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*. thk. Muhammed Hüseyin Şemsüddin. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2000.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce. *es-Sünen*. 2 Cilt. y.y.: Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, ts.
- Karaman, Hayrettin v.dğr. *Kur'ân Yolu Tefsiri*. 5 Cilt. Ankara: DİB Yayınları, ts.
- Kitab-ı Mukaddes*. Erişim 5 Temmuz 2020. <https://www.kutsalkitap.org>
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*. Trc. Hayrettin Karaman v.dğr. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 29. Basım, 2016.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi'u li-ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. İbrahim Atfeş. 20 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısıriyye, 1964.
- Kutup, İbrahim Hüseyin Seyid. *Fî Zılâli'l-Kur'ân*. 6 Cilt. Kahire: Dâru's-Şark, 1991.

982 | Yunus Akça. Kur'an'da Ehl-i Kitab'ın Temel Bazı Yanılgıları

- Mahalli, Celâlüd'din-Muhammed b. Ahmed- Suyûtî, Celâlüd'din Abdurrahman b. Ebî Bekr es- , *Tefsîru'l-Celâleyn*, Kâhire: Dâru'l-Hadîs, ts.
- Mâlikî, Abdullah b. Ebi Zemîn. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*. 5 Cilt. Kahire: El-Furûku'l-Hadîs, 2002.
- Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- Maverdî, Ebu'l-Hasen Ali. *en-Nüket ve'l-Uyûn*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, trs.
- Mevdûdî, Ebu'l-Âlâ. *Tefhimu'l-Kur'ân*. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 1991.
- Mukâtil b. Süleymân. Ebu'l-Hasen b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 2002.
- Neseî, Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd, *Medârikü't-tenzîl ve Hakâiku't-te'vîl*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kalemü't-Tayyib, 1998.
- Örs, Hayrullah. *Musa ve Yahudilik*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.
- Polat, Fethi Ahmet. "Seçkin Bir Soy İddiasının Kur'ân Açısından Değeri (Hz. İbrahim Örneği)". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (Bahar 2005), 93-152.
- Râzî, Fahrüddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer. *et-Tefsîru'l-kebîr (Mefâtihu'l-Gayb)*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1998.
- Salebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm en-Nisâbüri, *el-Keşf ve'l-beyân 'an Tefsîri'l-Kur'ân*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâ et-Türâsi'l-Arabî, 2002.
- Semân, Ahmed el-Mervezî. *Tefsîru'l-Kur'ân*. Riyad: Dâru'l-Vatan, 1997.
- Semerkindî, Ebü'l-Leys İmâmü'l-hüdâ Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkindî, *Tefsîru Ebi'l-Leys es-Semerkindî*. 3 Cilt. b.y., ts.
- Soysaldı, Mehmet. "Kur'an Ayetleri Perspektifinde Hz. İbrahim'in Rol Model Oluşu". *Uluslararası Hz. İbrahim ve Nübüvvet Sempozyumu*. ed. Atilla Yargıcı, Mahmut Öztürk. 1/56-81. İstanbul: Nida Akademi, 8-9-10 Kasım, 2019.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîri'l-me'sûr*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *Tefsîrü'l-Celâleyn*. Kâhire: Dâru'l-Hadîs, ts.
- Şahinler, Necmettin. *Tanrı İsa'dan, Tavr-ı İsa'ya*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2008.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed. *Fethu'l-kadîr*. 6 Cilt. Beyrut: Daru İbn Kesir, 1993.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî, *Câmi'u'l-beyân fi tefsîri'l-Çur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. y.y.: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Tümer, Günay - Küçük, Abdurrahman. *Dinler Tarihi*. Ankara: Ocak Yayınları, 3. baskı, 1997.
- Ünal, İbrahim Hakkı. "Önce Kul Sonra Rasul". *Diyanet aylık dergi* /250 (Ekim 2011), 48-49.
- Parlatır İsmail v.dğr. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 8. Basım, 1988.
- Vâfî, Abdülvâhîd. "Hristiyan İnancının Teslise Dönüşmesi ve Teslisin Kaynakları". trc. Hidayet Işık. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (1996), 383-393.
- Waardenburg, Jacques. "Mesih", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/306-309. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Yazır, Elmalı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. Ankara: Akçağ Yayınları, 2016.
- Yıldız, İbrahim. "Kur'ân-ı Kerîm'de Atalar Geleneği ve İnanca Etkisi". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/26 (Aralık 2015), 175-215.
- Yıldız, İbrahim. *Kur'ân'a Göre İnsanların Yanılgıları*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Zeccâc, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl el-Bağdâdî, *Me'âni'l-Çur'ân ve i'râbüh*. 5 Cilt. Beyrût: Âlimü'l-Kütüb, 1988.
- Zemaşerî, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer. *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-eķâvîl fi vücûhi't-te'vîl*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1986.
- Zuhaylî, Vehbe Mustafa. *et-Tefsîru'l-münîr*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikru'l-Muâsır, 2007.